

مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

گامی

عزیز ما صاب
الربما

www.

www.

www.

www.

Ghaemiyeh

.com

.org

.net

.ir

سلسلہ مباحث

امامت و مہدویت

۶

نظام امامت و مہدویت

امامت حضرت باقیۃ اللہ

و اثنی عشر علیہ السلام بعد الامت از حضرت

برجہ عالیہ حضرت آیت اللہ العظمی
آخامی صاحب شرح لعل اللہ صافی گلپایگانی مدظلہ العالی

پرست پبلیشرز

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نظام امامت و رهبری (امامت حضرت بقیه‌الله و نقش سازنده عقیده به امامت آن حضرت علیه السلام)

نویسنده:

آیت الله العظمی لطف الله صافی گلپایگانی

ناشر چاپی:

دفتر آیت الله لطف الله صافی گلپایگانی

ناشر دیجیتال:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

فهرست	۵
نظام امامت و رهبری (امامت حضرت بقیه الله و نقش سازنده عقیده به امامت آن حضرت علیه السلام)	۷
مشخصات کتاب	۷
اشاره	۸
فهرست مطالب	۱۰
پیشگفتار	۱۵
شانزده پرسش پیرامون امامت حضرت بقیه الله علیه السلام	۲۱
اشاره	۲۱
۱- چرا کاوش برای شناختن امام واجب است؟	۲۳
۲- امامت چه مفهومی دارد و چگونه شرح و تفسیر می شود؟	۲۶
اشاره	۲۶
امامت برحسب اصطلاح	۲۸
۳- نظام امامت، با «توحید» خداوند متعال چه رابطه ای دارد؟	۳۲
اشاره	۳۲
امامت و رهبری	۳۳
۴- چه نیازی به رهبری و نظام امامت و ولایت است؟	۳۹
۵- نظام امامت چگونه نظامی است؟ نظام سلطنتی موروثی است یا نظام اریستوکراسی، یا نظام موناشرشی یا الیگارشی و بالاخره انتصابی است یا انتخابی؟	۴۲
اشاره	۴۲
حکومت سلطنتی	۴۳
حکومت انتخابی	۴۹
معایب دموکراسی	۵۱
۶- فرق امامت با رژیم انتصابی انقلابی که در کنفرانس باندونگ نیز سفارش شده چیست؟	۵۷
۷- چه مانعی دارد برای حکومت اسلامی دو دوره معتقد باشیم...	۶۲
اشاره	۶۲

- مسئله اکثریت ۶۷
- شوراها ۶۹
- حاکمیت ملی ۷۲
- ۸- امام انسان مافوق است یا مافوق انسان است؟ و به عبارت دیگر دارای عالی ترین مرتبه کمال انسانیت است یا دارای مقام مافوق انسانیت می باشد؟ ۷۴
- ۹- آیا پیغمبر صلی الله علیه و آله به فرمان خدا کسی را به مقام ولایت و رهبری نظام و امامت و خلافت بعد از خودش تعیین فرمود؟ ۸۵
- ۱۰- پیغمبر صلی الله علیه و آله برحسب مأموریت الهی چه کسی و چند نفر را به امامت منصوب فرمود؟ ۸۸
- ۱۱- آیا غیر از علی علیه السلام، نام و نسب سایر ائمه اثنا عشر علیهم السلام اعلام و معرفی شده اند؟ ۹۰
- ۱۲- آیا منحصر بودن عدد به دوازده نفر، مؤید این نیست که نظام امامت دوره اش محدود و مقدمه انتقال به دوره دیگر است؟ ۹۳
- ۱۳- این ترتیبی که در امامت این دوازده نفر است، برای بعضی این گمان را بر می انگیزد که ۹۵
- ۱۴- چنان که می دانیم نظام امامت بعد از رحلت حضرت رسول اعظم صلی الله علیه و آله جز در مدت پنج سال زمامداری حضرت علی و ۱۰۴
- ۱۵- آیا مهدی علیه السلام از ائمه اثنا عشر است که حضرت رسول معظم اسلام صلی الله علیه و آله امت را به امامتشان مژده داده است؟ ۱۱۱
- ۱۶- دلایلی که بر وجود امامت حضرت صاحب الزمان مهدی منتظر علیه السلام اقامه شده، چند قسم می باشد؟ ۱۱۲
- تعلیقات ۱۲۱
- اشاره ۱۲۱
- تعلیقه ۱ ..... ۱۲۳
- تعلیقه ۲ ..... ۱۲۴
- تعلیقه ۳ ..... ۱۲۵
- تعلیقه ۴ ..... ۱۲۷
- کتاب نامه ۱۲۹
- درباره مرکز ۱۳۶

نظام امامت و رهبری (امامت حضرت بقیه الله و نقش سازنده عقیده به امامت آن حضرت علیه السلام)

مشخصات کتاب

سرشناسه: صافی گلپایگانی، لطف الله، ۱۲۹۸ -

عنوان و نام پدیدآور: نظام امامت و رهبری: امامت حضرت بقیه الله و نقش سازنده عقیده به امامت آن حضرت علیه السلام / صافی گلپایگانی.

وضعیت ویراست: ویراست؟

مشخصات نشر: قم: دفتر تنظیم و نشر آثار حضرت آیت الله العظمی حاج شیخ لطف الله صافی گلپایگانی، ۱۴۳۵ ق. = ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری: ۱۲۷ ص.

فروست: سلسله مباحث امامت و مهدویت؛ ۶.

شابک: ۳۵۰۰۰ ریال: ۹۷۸-۶۰۰-۵۱۰۵-۷۶-۶

وضعیت فهرست نویسی: فاپا

یادداشت: کتاب حاضر با عناوین مختلف توسط ناشران متفاوت در سالهای مختلف منتشر شده است.

یادداشت: کتابنامه: ص. [۱۲۱] - ۱۲۷؛ همچنین به صورت زیرنویس.

عنوان دیگر: امامت حضرت بقیه الله و نقش سازنده عقیده به امامت آن حضرت علیه السلام.

موضوع: امامت -- پرسشها و پاسخها

موضوع: رهبری (اسلام) -- پرسشها و پاسخها

موضوع: مهدویت -- پرسشها و پاسخها

شناسه افزوده: دفتر تنظیم و نشر آثار حضرت آیت الله العظمی حاج شیخ لطف الله صافی گلپایگانی

رده بندی کنگره: BP۲۲۳/ص ۶۲ن ۱۳۹۲

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۴۵

شماره کتابشناسی ملی: ۳۳۲۷۵۲۰

ص: ۱

اشاره

نظام امامت و رهبری : امامت حضرت بقیه الله و نقش سازنده عقیده به امامت آن حضرت علیه السلام

صافی گلپایگانی

ص: ۲

پیشگفتار. ۷

شانزده پرسش پیرامون امامت حضرت بقیه الله علیه السلام ۱۳

پرسش ۱: چرا کاوش برای شناخت امام واجب است؟ ۱۵

پرسش ۲: امامت چه مفهومی دارد و چگونه شرح و تفسیر می شود؟ ۱۸

امامت برحسب اصطلاح. ۲۰

پرسش ۳: نظام امامت با «توحید» خداوند متعال چه رابطه ای دارد؟ ۲۴

امامت و رهبری.. ۲۵

پرسش ۴: چه نیازی به رهبری و نظام امامت و ولایت است؟ ۳۱

پرسش ۵: نظام امامت انتصابی است یا انتخابی؟ ۳۴

حکومت سلطنتی.. ۳۵

حکومت انتخابی.. ۴۱

معایب دموکراسی.. ۴۳

پرسش ۶: فرق امامت با رژیم انتصابی باندونگ چیست؟ ۴۹

ص: ۳

پرسش ۷: چه مانعی دارد که حکومت اسلامی دو دوره باشد، نظام امامت، دموکراسی و شورایی؟. ۵۴

مسئله اکثریت.. ۵۹

شوراها ۶۱

حاکمیت ملی.. ۶۴

پرسش ۸: امام انسان مافوق، یا مافوق انسان است؟. ۶۶

پرسش ۹: آیا پیغمبر صلی الله علیه و آله امامت بعد از خویش را تعیین فرمودند؟. ۷۷

پرسش ۱۰: پیغمبر صلی الله علیه و آله چه کسی و چند نفر را به امامت منصوب فرمودند؟ ۸۰

پرسش ۱۱: آیا غیر از نام امام علی علیه السلام نام سایر ائمه علیهم السلام اعلام شده است؟ ۸۳

پرسش ۱۲: آیا انحصار به دوازده نفر مؤید دوره محدود و انتقال به دیگر نیست؟. ۸۶

پرسش ۱۳: آیا این ترتیب در امامت دوازده نفر موهم نظام وراثتی نیست؟.. ۸۸

پرسش ۱۴: آیا نظام امامت پس از امام حسن مجتبی علیه السلام تا ظهور حضرت مهدی علیه السلام تعطیل و از تصرف ممنوع خواهد ماند؟ ۹۷

پرسش ۱۵: آیا پیامبر به امامت حضرت مهدی علیه السلام مژده داده است ۱۰۴

پرسش ۱۶: دلایل امامت حضرت مهدی علیه السلام چند قسم می باشد؟ ۱۰۵

تعلیقات.. ۱۱۵

تعلیقه ۱: بهترین تعبیر از جامعه اسلامی همان «امت» است. ۱۱۷

تعلیقه ۲: عدم انقطاع امامت در تمام اعصار. ۱۱۸

تعلیقه ۳: نهی امیرالمؤمنین علیه السلام از رفتار دهقانان انبار ۱۱۹

تعلیقه ۴: تأیید نظریه شیعه در امامت توسط فلاسفه مشاء و اشراق.. ۱۲۱

کتاب نامه. ۱۲۳

آثار حضرت آیت الله العظمی صافی گلپایگانی مدظلہ الوارف در یک نگاه. ۱۳۰

ص: ۴

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي يُؤْمِنُ الْخَائِفِينَ وَيُنَجِّي الصَّالِحِينَ وَيَرْفَعُ الْمُسْتَضْعَفِينَ وَيَضَعُ الْمُسَكِّبِينَ. وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِ خَلْقِهِ
وَأَشْرَفِ رُسُلِهِ؛ أَبِي الْقَاسِمِ مُحَمَّدٍ وَآلِهِ الطَّاهِرِينَ؛ لَا سِيَّما بَقِيَّةِ اللَّهِ وَحُجَّتِهِ عَلَى النَّاسِ أَجْمَعِينَ.

قال الله تعالى:

(وَنُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضِعُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ * وَنُكِّنَ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَنَرَى فِرْعَوْنَ
وَهَامَانَ وَجُنُودَهُمَا مِنْهُمْ مَا كَانُوا يَحْذَرُونَ) (١)

ص: ٥

١- . قصص، ٥ - ٦. «ما می خواهیم بر مستضعفان زمین ممت نهیم و آنان را پیشوایان و وارثان روی زمین قرار دهیم؛ و حکومتشان را در زمین پابرجا سازیم و به فرعون و هامان و لشکریانش، آنچه را از آنها (بنی اسرائیل) بیم داشتند نشان دهیم».

بسم الله الرحمن الرحيم

شناختن و دانستن مفهوم و معنای صحیح دعوت و اصطلاحات هر مکتبی، در قبول یا رد آن دخالت تمام دارد، و بسا که همان تعریف صحیح و شناساندن درست در توجیه و واداشتن به باور و ایمان به آن کفایت کند و آنان را که ذهنی صاف و روشن و پاک از تعصب و لجاجت داشته باشند، از خواستن دلیل دیگر بی نیاز نماید.

مفاهیم و اصطلاحات و تعریفات دعوت اسلام، که در قرآن مجید و احادیث شریفه وارد شده است، این ویژگی را دارند. اسلام، توحید، نبوت، عدل، امامت، معاد و سایر الفاظ و اصطلاحات اسلامی در قرآن مجید و احادیث، چنان تعریف و تفسیر می شوند که خودبه خود باورآفرین است؛ لذا بسیاری در آغاز طلوع خورشید درخشان اسلام تا حال، به مجرد شنیدن دعوت اسلام آن را پذیرفتند. به عکس تفسیرهای مغرضانه یا نادرست و ناآگاهانه موجب تحریف و قلب حقایق و ایجاد شبهه و ناباوری می شود و برای اینکه اصطلاحات و دعوت اسلامی از توجیحات ناروا و تفسیرهای غلط مصون بماند و کسی در مقام

بسم الله الرحمن الرحيم

شناختن و دانستن مفهوم و معنای صحیح دعوت و اصطلاحات هر مکتبی، در قبول یا رد آن دخالت تمام دارد، و بسا که همان تعریف صحیح و شناساندن درست در توجیه و واداشتن به باور و ایمان به آن کفایت کند و آنان را که ذهنی صاف و روشن و پاک از تعصب و لجاجت داشته باشند، از خواستن دلیل دیگر بی نیاز نماید.

مفاهیم و اصطلاحات و تعریفات دعوت اسلام، که در قرآن مجید و احادیث شریفه وارد شده است، این ویژگی را دارند. اسلام، توحید، نبوت، عدل، امامت، معاد و سایر الفاظ و اصطلاحات اسلامی در قرآن مجید و احادیث، چنان تعریف و تفسیر می شوند که خودبه خود باورآفرین است؛ لذا بسیاری در آغاز طلوع خورشید درخشان اسلام تا حال، به مجرد شنیدن دعوت اسلام آن را پذیرفتند. به عکس تفسیرهای مغرضانه یا نادرست و ناآگاهانه موجب تحریف و قلب حقایق و ایجاد شبهه و ناباوری می شود و برای اینکه اصطلاحات و دعوت اسلامی از توجیحات ناروا و تفسیرهای غلط مصون بماند و کسی در مقام

شناخت دعوت اسلام و اصول و فروع آن، به گمراهی و ضلالت نیفتد، برحسب احادیث مأثور ثقلین و احادیث معتبر دیگر، قرآن مجید و اهل بیت علیهم السلام حجت و راهنمای امت می باشند، در تعریف اسلام و ارکان دعوت آن، باید به قرآن مجید و سنت رسول اکرم صلی الله علیه و آله و احادیث شریفه اهل بیت علیهم السلام رجوع شود تا از انحراف و گمراهی مصون بمانیم.

تعریفات و ارشادات و شرح و بیان هایی که از این منبع باشد، صحیح و صددرصد اسلامی و اصیل است.

یکی از این اصطلاحات و الفاظ اسلامی، «امام» و «امامت» است که در قرآن مجید و احادیث و کتاب هایی که در علوم مختلف اسلامی نوشته شده، بسیار دیده می شود. (۱) فرقه ناجیه (۲)

و محققه شیعه اثنی عشریه را «امامیه» می گویند؛ برای اینکه معتقد به وجود امام در هر عصر و زمان می باشند.

البته کم و بیش همه این عقیده را درک می کنند؛ اما از آنجایی که آشنایی بیشتر با این عقیده سازنده و مفهوم امام و امامت و دانستن رابطه این عقیده با عمل و با نظام سیاسی و تابعیت از آن، کمال لزوم را دارد،

ص: ۱۰

۱- در قرآن مجید کلمه «امامت» نیست، اما «امام» به صورت مفرد و جمع آن «ائمه» در دوازده مورد آمده است.

۲- در مورد فرقه ناجیه که در حدیث مشهور آمده است شیعه اثنی عشری می باشند، به رساله حول حدیث الافتراق تألیف نگارنده و کتاب های دیگر رجوع شود.

و نظر به اینکه برخلاف گمان برخی ناآگاهان، این مسئله و اصل اسلامی تنها یک مسئله عقیدتی نیست و به عمل و نظامی که مسلمان باید تابعیت آن را داشته باشد، ارتباط دارد، و بالاخره علاوه بر اعتقاد به امامت اشخاص و افراد معین، عقیده به نظام مستمر الهی است که بهترین و برترین نظام است، در این مقاله در رابطه با امامت حضرت بقیه‌الله، مهدی موعود، حجه بن الحسن العسکری (علیهما السلام) و نقش سازنده عقیده به امامت آن حضرت، به طور فشرده توضیحات و مطالبی به صورت چند پرسش و پاسخ در اختیار علاقه مندان گذاشته خواهد شد، و اضافه می شود که رسمیت یافتن حکومت شرعی و نظام اسلامی به اجرای احکام سیاسی و عدالت اسلام به تعهد و قبول پذیرش مردم از نظام امامت ارتباط دارد؛ لذا شناختن امامت و امام زمان و نبودن در این نظام الهی مساوی است با بودن در نظام جاهلیت و رژیم های غیراسلامی، چنان که در حدیث شریف نبوی معروف است:

«مَنْ مَاتَ وَلَمْ يَعْرِفْ إِمَامَ زَمَانِهِ مَاتَ مِيتَةً جَاهِلِيَّةً»؛^(۱)

«هر کس بمیرد در حالی که امام زمان خویش را نشناخته باشد، به مرگ جاهلیت مرده است.»

ص: ۱۱

۱- [۱]. صدوق، کمال الدین، ص ۴۰۹؛ ابن شهر آشوب، مناقب آل ابی طالب، ج ۳، ص ۱۸؛ مجلسی، بحار الانوار، ج ۸، ص ۳۶۸.

شانزده پرسش پیرامون امامت حضرت بقیه الله علیه السلام

اشاره

ص: ۱۳

۱- چرا کاوش برای شناختن امام واجب است؟

پاسخ: کاوش برای شناختن امام به این جهت واجب است که حداقل این احتمال را دارد که وی شخصیتی باشد که اطاعت او به حکم خدا بر ما واجب و بر امور ولایت داشته باشد، و مفسر قرآن و مبین احکام و رهبر دین و دنیای مردم باشد.

با این احتمال، عقل ما را موظف می نماید که پیرامون آن به کاوش بپردازیم و او را شناسایی نماییم و اگر در این وظیفه مسامحه کنیم و چنین شخصیتی وجود داشته باشد و او را نشناخته باشیم، معذور نخواهیم بود و الزام عقلی و وجدانی داریم که دنبال این احتمال را بگیریم تا به نفی یا اثبات آن برسیم.

این بیان در لزوم شناختن پیغمبر و بلکه لزوم کاوش از وجود خدا نیز جاری است. هیچ کس معذور نیست که در برابر این گونه مسائل بی تفاوت باشد و باید برای هر یک از این پرسش ها پاسخ داشته باشد.

صاحب و آفریننده این جهان کیست؟ آیا زندگی و حیات و به طور کلی عالم هستی، پوچ و پوک و لغو و باطل و ناامیدکننده است، یا بامحتوا و برحق و امیدبخش و در مسیر بقا و کمال است؟ خدای

تعالی بندگان را با نیازی که به هدایت دارند، چگونه هدایت کرده است؟ آیا به همان هدایت های عقلی و فطری اکتفا کرده، یا علاوه بر آن، به واسطه افرادی به نام انبیا و پیامبران، آنها را به برنامه های اعتقادی و اخلاقی و عملی هدایت فرموده و حجت را بر مردم تمام کرده و لطفش را کامل نموده است؟ آیا برای رهبری بعد از پیغمبر، کسی را معین کرده است؟ و اگر معین کرده است، شخص تعیین شده کیست؟ اگر هم کسی بشر را متوجه به این گونه پرسش ها ننماید، خودبه خود این سؤالات برایش پیش می آید.

علاوه براین، در مورد شناخت امام، قرآن و احادیث(۱) نیز دلالت و صراحت دارند، مثل آیه:

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ)؛(۲)

«ای کسانی که ایمان آورده اید، خدای را اطاعت کنید و رسول و صاحبان امر از خویش را فرمان برید.»

ص: ۱۶

۱- [۱]. ر.ک: کلینی، الکافی، ج ۱، ص ۱۸۰ - ۱۸۵ (باب معرفه الامام والردّ الیه).

۲- . نساء، ۵۹.

روشن است طبق این آیه، اطاعت ولی امر واجب است و آن، بدون شناخت او امکان پذیر نیست؛ از این جهت شناختن امام واجب است.

بنابراین هیچ کس در ترک معرفت امام و تحقیق و کاوش از این موضوع معذور نمی باشد.

ص: ۱۷

اشاره

پاسخ: امام و امامت، برحسب لغت مشتق از «ام»؛ به معنای هر چیز است که چیزهای دیگر به آن ضمیمه و نسبت داده می شوند، و یا از او پیدا می شوند، یا الهام می گیرند(۱)، و اطلاق امت هم بر گروه و جماعتی که در یک امر اشتراک فکری و اعتقادی یا سیاسی یا مکانی یا زمانی یا زبانی دارند و به هم ضمیمه شده اند، ظاهراً از همین جهت است، و ترجمه و تفسیر امام به پیشوا و قائد و رهبر، همه به این ملاحظه است.

پس امام و امت و امامت، در معنا به هم نزدیک و وابسته اند. هر کجا که امت هست، امام و امامت نیز هست و امت بی امام معنا ندارد، چنان که مردمی که در یک شهر و یک مکان مسکن دارند، یا اهل یک زمان و یک زبان باشند، در صورتی که از جهت سیاست و اجتماع و دین یکسان نباشند، ظاهراً اطلاق امت بر آن مجاز است؛ چون

ص: ۱۸

۱- . فراهیدی، العین، ج ۸، ص ۴۲۶؛ راغب اصفهانی، مفردات، ص ۲۲.

اطلاق «امام» بر زمان و مکان قابل توجیه نیست و بالاخره اطلاق ائمت بر مردمی که پیشوا و امام و رهبر واحد داشته باشند، با معنای اصل موافق تر است و حقیقت است. لذا اطلاق امام بر پیغمبر و امام و اطلاق ائمت بر پیروان پیغمبر و امام حقیقت است. (۱)

اما اطلاق ائمت بر مردم فارس و روم و هند یا اصناف پرندگان و جانداران دیگر، یا پیروان تورات و انجیل، اگر مجاز نباشد، مثل اطلاق ائمت بر پیروان پیغمبر و امام، ظاهر در معنای حقیقی نیست.

بنابراین، ائمت به گروهی گفته می شود که به واسطه پیروی از امام واحد، همه هم قطار و به امام خود انتساب داشته و مقتدی باشند؛ و امام کسی است که این گروه به او منضم و منتسب و رهبر و پیشوا و مقتدای آنها باشد.

این هم ناگفته نماند، چنان که اشاره شد، بر حسب لغت؛ «امام» بر هر کس که جماعتی به او انضمام و انتساب دارند - خواه امام حقّ و عدل باشد یا امام باطل و جور - اطلاق می شود؛ اما وقتی به طور مطلق گفته شود، ظاهر در امام حقّ است؛ یعنی آن امام حقّ مقصود است.

این توضیحات بر حسب لغت و مفهوم و معنای لغوی امام و امامت و امت است که باین حال باید گفت: به تحقیق و بررسی و مراجعه به

ص: ۱۹

۱- رجوع شود به تعلیقه ۱.

کتاب های لغت و خصوصاً تأمل بیشتر در آیات قرآن مجید و نهج البلاغه و دیگر احادیث نیاز دارد.

امامت بر حسب اصطلاح

وقتی امامت به طور اطلاق و بی قید گفته می شود، پیشوایی و سرپرستی و وجود الگویی و نمونه برتر و عالی تر و نمایش یک مکتب است. به عبارت دیگر: مقصود از امامت در اصطلاح و هنگامی که بدون قرینه ای ذکر شود، در لسان قرآن و نهج البلاغه و سایر احادیث و روایات؛ منصب و مقامی است که خدای تعالی به افرادی از خواص بندگان شایسته خود، که انسان مافوقند، عطا می کند و دارندگان آن منصب، کارگزاران خدا و نگهبان امر و شرع خدا، و گواهان بر خلق خدا و دست پروردگان خدا و در قیامت، مدافع پیروان خود و شفعاى آنها می باشند. وارد بهشت نشود مگر کسی که آنها را بشناسد و آنها نیز او را بشناسند، و وارد آتش نشود مگر کسی که آنها را انکار کند و آنها او را انکار نمایند.

کتاب خدا و سنت پیغمبر صلی الله علیه و آله فقط توسط آنان شرح و تفسیر می شود. هر کس تند رفته باشد، باید به سوی آنها باز گردد

و آنان که کند می روند، باید خود را به امام برسانند.

ص: ۲۰

امامان مانند نجوم آسمانند؛ هر زمان یکی از آنان از دنیا برود، دیگری قائم مقام او می شود. (۱) اگر سخن بگویند حقّ و راست می گویند و اگر سکوت کنند، کسی بر آنان پیشی نمی گیرد. (۲) درهای حکم و حکمت های خدا در اختیار امام است.

امام حیات علم و مرگ جهل است، بردباری اش از دانایی اش آگاهی می دهد و ظاهرش از باطنش. امام از حقّ و قرآن جدا نمی شود و قرآن و حق نیز از امام جدا نمی شوند. (۳)

امامان ارکان اسلام و پناهگاه مردم می باشند و حقّ به واسطه آنها به نصاب و معیار خود قرار می گیرد. آنان راسخان در علم هستند، خدا آنان را برگزیده و بلند گردانیده است. (۴) هر کس به امام تمسک جوید و در کشتی ولایت و ایمان به او بنشیند، نجات می یابد. (۵)

آیات کریمه قرآن در شأن آنها نازل شده و گنج های علم خدا به آنها عطا شده (۶) و زمین از وجود امام خالی نخواهد ماند.
امام یا ظاهر

ص: ۲۱

-
- ۱- . نعمانی، الغیبه، ص ۱۵۷ - ۱۵۸.
  - ۲- . نهج البلاغه، خطبه ۱۵۴ (ج ۲، ص ۴۴).
  - ۳- . کوفی، مناقب الامام امیرالمؤمنین (علیه السلام)، ج ۱، ص ۴۲۲ - ۴۲۳، ۴۹۳؛ ابن شهر آشوب، مناقب آل ابی طالب، ج ۲، ص ۲۶۰.
  - ۴- . حر عاملی، الفصول المهمه، ج ۱، ص ۳۸۷، ۵۹۴؛ مجلسی، بحار الانوار، ج ۲۳، ص ۱۹۹؛ ج ۸۹، ص ۹۲.
  - ۵- . کوفی، مناقب الامام امیرالمؤمنین (علیه السلام)، ج ۱، ص ۲۹۶؛ ج ۲، ص ۱۴۶؛ مغربی، شرح الاخبار، ج ۲، ص ۵۰۳.
  - ۶- . صفار، بصائر الدرجات، ص ۱۲۴ - ۱۲۵؛ کلینی، الکافی، ج ۱، ص ۱۹۲، ۲۹۶؛ ابن حمزه طوسی، الثاقب فی المناقب، ص ۵۲۲؛ بحرانی، ینابیع المعاجز، ص ۲۴.

و آشکار است، یا غایب و پنهان از انظار. (۱)

امام رهبر سیاسی و فکری و خلیفه خدا و حاکم و ولی امر است؛ یعنی همه این مقامات از شئون اوست. (۲) او از جانب خدا ولی امر و حاکم و خلیفه است و اولویت به اموال و نفوس مردم دارد و بر اداره امور و کارها و احقاق حقوق و دفع و رفع ظلم و اجرای احکام و سیاست و برقرار کردن عدالت در بین مردم و حفظ نظام و تأمین امنیت و آسایش خلق و عمران زمین و فراهم ساختن وسایل ترقی و تعالی برای همگان، ولایت دارد. امر، امر او و فرمان، فرمان اوست. (۳)

علمای کلام، «امامت» را تعریف فرموده اند که: ریاست بر کلیه امور دین و دنیای مردم است به واسطه پیغمبر (۴). نواحی شخصیت امام متعدد است و به اعتبار این نواحی، امام لقب خاص دارد. مثلاً یکی از القاب امام، خلیفه‌الله است؛ وقتی از سوی خدا در نظر گرفته می‌شود،

وقتی ولی الله خوانده می‌شود، بیشتر نظر به وسعت و گسترش اختیارات و توسعه منطقه نفوذ امر او و اولویتش بر اموال و انفس

ص: ۲۲

۱- نهج البلاغه، حکمت ۱۴۷ (ج ۴، ص ۳۷)؛ ابن شعبه حرانی، تحف العقول، ص ۱۷۰ - ۱۷۱.

۲- کلینی، الکافی، ج ۱، ص ۲۰۰؛ صدوق، الامالی، ص ۷۷۵.

۳- آنچه در اینجا از اوصاف امام نوشته شد، اقتباس از قرآن مجید و اخبار معتبر و نهج البلاغه است.

۴- [۵] علامه حلی، الباب الحادی عشر، ص ۱۰؛ تفتازانی، شرح المقاصد، ج ۵، ص ۲۳۴.

و جهات دیگر است. وقتی او را وصی می گویند، جنبه اختصاص او به پیغمبر و انتخاب او برای امور مربوط به پیغمبر و امام سابق و محرمیت او به اسرار و مأموریت های خاص و پاسداری از امانات مهمّ الهی در نظر گرفته می شود.

ص: ۲۳

۳- نظام امامت، با «توحید» خداوند متعال چه رابطه ای دارد؟

اشاره

پاسخ: مسئله امامت از مسائل مهمی است که علاوه بر آنکه خود اصل است، با سایر عقاید اسلامی مرتبط است و مخصوصاً از اصل توحید که مصدر اصول دیگر است، مایه و اصالت می گیرد. عقیده توحید در ابعاد و اقسام متعددی که دارد، خود به خود عقیده به نظام الهی امامت را - طبق برداشتی که شیعه از آن دارد - فرا می گیرد، و میزان و معیار در تشخیص هر عقیده اسلامی، این است که به منبع صاف و زلال عقیده توحید اتصال داشته باشد.

از باب مثال: عقیده «نبوت و وحی»، بر اساس همین عقیده به توحید و علم و حکمت و قدرت خداوند متعال استوار است.

وضع و تقنین قوانین، و تشریح شرایع و احکام و بالاخره تکلیف و الزام مردم به انجام یا ترک هر کار، فقط سزاوار خداوند متعال

ص: ۲۴

است که مالک همه و حاکم بر همه است و به مصالح و مفاسد و ظاهر و باطن و تمام اسرار وجود این انسان (موجودی که بر خودش هنوز ناشناخته مانده) عالم و آگاه است؛ و بالاخره نبوت از جهت اصل و مصدرش، وحی خدای یگانه و ارتباط با غیب جهان و صاحب و مالک حقیقی و خالق عالم است؛ و از جهت محتوا، تشریحات و اوامر و نواهی و طرح های تربیتی الهی برای ترقی و کمال بشر است؛ و از جهت وظیفه و تکلیف، شخص نبی از جانب خدا مأمور و عهده دار ابلاغ آن به بندگان خداست. قوانین مختلف و نظام های گوناگون، علاوه بر اینکه از منبع های غیراصیل و غیرصالح و حاکی از استعلا و طغیان است، در جهت تفرقه و جدایی و تعدد مناطق نفوذ و موجب استبداد و استضعاف و سایر مفاسد نظام های مشرکانه و جاهلی نیز می باشد.

امامت و رهبری

امامت و رهبری نیز در ابعاد متعددش، شعاع و شعبه عقیده توحید است و باید چنان که عالم تکوین دارای نظام واحد و قوانین واحد است، نظام تشریح و قوانین و اداره امور مردم نیز طبق آن واحد باشد و چنان که در آنجا غیر خدای یگانه و اراده و تقدیر او مداخله ندارد،

ص: ۲۵

در محیط اختیار بشر نیز غیر برنامه های تشریحی الهی، برنامه دیگری مطرح نشود و احدی خودسرانه و مستبدانه حق مداخله در امور مردم، و امر و نهی حکومت بر آنها را نداشته باشد.

تمام حکومت ها و مداخلات و ولایت ها و تصرفات جزئی و کلی بشر باید به اذن خدا باشد تا همه در مسیر واحد، به سوی هدف واحد، به حرکت کمالی خود ادامه دهند.

غیر از نظام خدا، همه نظام ها طاغوتی و غیر از نظام امامت، همه شرک و طاغوت پرستی و استعباد و بی احترامی به حقوق انسان و حکمرانی بشر بر بشر و استعلا و استکبار است که نمونه آن، رژیم پلید دوهزار و پانصد ساله شاهنشاهی ایران و رژیم های سوسیالیستی و دموکراسی موجود شرق و غرب است که از همه اعمال و برنامه ها و برخوردها و جنگ ها و حتی صلح هایشان، شرک و استضعاف و سلطه جویی و نفی حاکمیت و ولایت خدا آشکار است، در هریک از این نظام ها به شکلی و به اسمی ظلم و طغیان و سرکشی بشر خودنمایی می کند و تا این نظام ها بر جهان مسلط باشند و تا در جهان نظام مستمر امامت - که یگانه نظام الهی است - استقرار نیابد، این رژیم ها و این نظام های مشرکانه اگرچه اسم و هدفشان را عوض کنند، تحمیل بر بشر و موجب شدت فشار و تضادهای اقتصادی و سیاسی و بحران های مختلف و تبعیضات گوناگون خواهند شد.

هم اکنون این حکومت های غیرشرعی برای ارباب ملل ضعیف و حفظ نفوذ ظالمانه خود در کشورهای دیگر، در هر دقیقه ای یک میلیون دلار(۱)

صرف مخارج سلطه گری خود می نمایند. نمونه این رژیم ها در دنیای ما، آمریکا و روسیه می باشند که هدف های ضدانسانی و تجاوزشان به حقوق بشر مثل آفتاب روشن است.

این مظالم آمریکا در ایران، فلسطین و کشورهای دیگر مسلمان نشین و غیر مسلمان نشین است، که روی ستمگران بزرگ تاریخ را سفید کرده است. نمونه مظالم روسیه، تجاوز آشکارش به کشور ضعیفی مثل افغانستان است که شب و روز ارتش روس به مردم آنجا - که گناهی غیر از مسلمانی و دفاع از آب و خاک خود ندارند - یورش می برد و از زمین و هوا، مردم را قتل عام و روستاها را ویران و سکنه آنها را آواره می سازد.

واقعاً دنیای شرک، دنیای مسخره و مفتضحی است. دشمنان آزادی و حقوق بشر، مثل کارتر و برژنف، همه تجاوزات و خیانت ها را به اسم حمایت از حقوق بشر انجام می دهند. انور سادات و بیرک کارمل و کاسترو، رژیم های خود را - که وابسته به آمریکا و شوروی هستند - غیرمتعهد و غیروابسته می خوانند.

ص: ۲۷

۱- . بنابه نقل از سالنامه ۱۹۷۸ میلادی انستیتوی بین المللی «پژوهش برای صلح» در استکهلم سوئد.

«تیتو» بیش از ربع قرن، خود را بر یک کشور تحمیل کرد و آنچه توانست به مسلمان های یوگسلاوی ظلم و ستم نمود و حتی آنها را از انتخاب اسم های اسلامی برای فرزندان شان ممنوع کرد، همین امروز که مشغول نوشتن این نوشتارم، رادیو خبر مرگش را داد، برژنف و کارتر هر کدام بر اساس توسعه طلبی به دروغ از مرگش اظهار تأسف می نمایند.

این نظام ها همه جاهلی است و رهبران این نظام ها به هر شکل و هر اسم باشند، مستکبر و مشرک مآب می باشند. نابسامانی های دنیای کنونی، به واسطه این رژیم های ضدخدایی و رهبران جاه طلب و ریاست دوست، از حد شرح و بیان خارج است. انقلاب اسلامی تا سرنگونی تمام این نظام ها ادامه دارد. حکومت و نظام صحیح، واحد و متکی به خدا و به قانون خداست که نشانی ها و علاماتش در قرآن مجید و احادیث معتبر مذکور است و حضرت رسول اکرم^ص و امیرالمؤمنین علی علیه السلام عملاً آن را نشان دادند.

این حکومت، سلطنت و پادشاهی و سلطه فردی بر فرد یا افراد دیگر و خودکامگی و فرمانروایی نیست این حکومت امامت و مقتدا و اسوه بودن، و خلافت از جانب خدا و کار برای خدا و برای رضای او کردن است، که برحسب آیاتی مثل:

(إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا)؛ (۱)

«من تو را برای مردم امام قرار می دهم».

و

(إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُم بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ)؛ (۲)

«ما تو را خلیفه در زمین قرار دادیم، پس میان مردم به حق حکم کن».

و نیز آیه:

(وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ أُمَّةً يَهْتَدُونَ بِأَمْرِنَا)؛ (۳)

«و از ایشان امامانی قرار دادیم که به امر ما هدایت می کنند».

شأن و موضع و مقامی است که از جانب خدا به بندگان برگزیده اش اعطا شده است و در تمام اعصار ادامه داشته و خواهد داشت. (۴)

و به این ملاحظه است که در نظام امامت، وقتی از جانب ولی امر، خواه شخص امام یا کسانی که از جانب او منصوب و معین شده اند و یا هر یک از فقها که در عصر غیبت نیابت عامه دارند، امری صادر

ص: ۲۹

۱- . بقره، ۱۲۴.

۲- . ص، ۲۶.

۳- [۳]. سجده، ۲۴.

۴- . رجوع شود به تعلیقه ۲.

گردد، باید اطاعت شود و مخالفت آن، در حکم ردّ حکم خدا و شرک به خدا می باشد.

لذا در بعضی تفاسیر از آیه شریفه:

(فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا)؛ (۱)

«پس کسی که به لقای (رحمت) پروردگارش امیدوار است باید نیکوکار شود و هرگز در پرستش خدا، احدی را با او شریک نگرداند».

تفسیری شده است که از آن استفاده می شود: شرک نوزیدن به خدا این است که در کنار نظام امامت که نظامی الهی است، نظامات دیگر و زمامداری دیگران را نپذیرد و برای امامان، که رهبران این نظام بوده و از جانب خدا ولایت بر امور دارند، شریک قرار ندهد.

ص: ۳۰

۴- چه نیازی به رهبری و نظام امامت و ولایت است؟

پاسخ: اما اصل نیاز جامعه به رهبری و مدیریت، یک امر بدیهی است، چون هیچ جامعه ای بدون رهبر، هیچ کاروانی بدون کاروان سالار و هیچ لشکری بدون فرمانده، بقا و دوام نخواهد یافت. نظام همه امور، در گرو وجود مدیریت صحیح است، لذا هر جمعیتی وقتی بخواهند تشکیل شوند، در بین خود رئیس و رهبری را انتخاب می نمایند. و این مسئله عملاً مورد اتفاق همه ملل بوده و هست، اگرچه در نوع و شکل آن و فردی یا گروهی بودن آن، تفاوت ها و نظرات مختلف دارند.

و اما خصوص نظام امامت و ولایت، پس نیاز به آن برای آن است که نظامات دیگر، هیچ یک مقاصدی را که بشر از یک نظام سالم و عدل انتظار دارد، برآورده نمی کنند و در هیچ یک از آنها، اصل حکومت اصلح و افضل، و اصل نفی استضعاف و عدم تجاوز به

حقوق دیگران، مراعات نمی شود. نظاماتی که در طرف افراط و تفریط قرار دارند یا فقط جنبه حیوانی بشر را ملاحظه می نمایند

و حکومت و سازمان های آن، مانند یک مؤسسه دآمداری مدرن، برآورنده نیازهای حیوانی بشر می باشند که اگر راست بگویند و به این مقدار تعهد خود عمل کنند (با اینکه عمل نمی کنند) در برابر کار و زحمت و فرمان بری انسان ها در کارخانه و سازمان های کشاورزی، خوراک و پوشاک و قرارگاهی به آنها می دهند، یا چنان او را آزاد می سازند که به اسم آزادی، هر عمل ضدشرف و انسانیت را مرتکب شود و برای ثروت اندوزی از هر جنایت و خیانت روی نگرداند. این حکومت ها دنیا را سرگردان و بشر را از زندگی ناامید و در امواج نگرانی ها و خطرات و ناآرامی غرق ساخته است که محصول آن تمدن منهای انسانیت کنونی است.

امروزه با این تحولات بزرگی که پس از گذشت چهارده قرن از ظهور اسلام در دنیا واقع شده و مکتب های سیاسی و اجتماعی گوناگون که عرضه شده، نواقص و معایب این نظام ها بیشتر ظاهر شده و معلوم گردیده است که اینها دردهای واقعی بشر را درمان نخواهند کرد و یگانه وسیله رفع این ناآرامی ها و دلهره ها و تبعیضات، رفتن به پناه نظام الهی است. بنابراین حاجت به این نظام هر روز محسوس تر

می شود و ناکامی ها و بی عدالتی ها با این نظام در حدی که ممکن است پایان می پذیرد.

یقیناً بشر پس از اینکه از این نظامات مأیوس شده و همه را آزمایش کرد، به سوی نظام امامت روی خواهد آورد، نظامی که نمونه آن، حکومت متواضع علی و روش علی، و زندگی حق پرستانه علی و عدالت و تقوای علی، سربازی علی، صراحت لهجه و شجاعت علی، کار و کوشش علی، پایداری و فداکاری علی علیه السلام است.

نظامی که شرط رهبری آن، عصمت و صلاحیتی است که هر کس از جانب خدا و پیغمبر، به رهبری آن منصوب شد، واجد این صلاحیت است و بدون معرفی خدا و پیغمبر، کشف و تشخیص آن با وسایل دیگر قابل اعتماد نبوده؛ بلکه اکثراً خلاف واقع می شود.

ص: ۳۳

۵- نظام امامت چگونه نظامی است؟ نظام سلطنتی موروثی است یا نظام اریستوکراسی، یا نظام موناشرسی یا الیگارشی و بالاخره انتصابی است یا انتخابی؟

اشاره

پاسخ: این نظام، چنان که از پاسخ به پرسش های قبل معلوم شد، هیچ یک از این نظام ها نیست و ویژگی هایی که دارد، در هیچ یک از این نظام ها دیده نمی شود. اساس این نظام، چنان که تذکر دادیم، این واقعیت و حقیقت است که مالک همه و حاکم و سلطان بر همه و صاحب اختیار واقعی و حقیقی همه، در همه چیز خداست؛ حکومت مختص اوست و قانون و شریعت و برنامه دولت و حکومت، همه از جانب او باید تعیین شود. هیچ کس بدون اذن او حق حکومت ندارد و حتی در منطقه وجود خودش نیز در حدود اذن او اختیار و حق مداخله دارد.

این نظام سلطه یافتن و سلطه داشتن و زیاده جویی و توسعه طلبی

ص: ۳۴

و جاه طلبی و تأمین منافع یک فرد یا حزب یا یک ملت؛ و تصرف بازارهای دیگران نیست، فقط فایده و غرض و فلسفه ای که در این نظام از حکومت منظور است، اقامه دین، اجرای

برنامه های اسلام و عدالت و امر به معروف و نهی از منکر و ترقی و رشد فکری و تهذیب و تربیت نفوس و تکمیل افراد در معارف و علم و عمل و عمران زمین و تأمین رفاه و آسایش تمام بندگان خدا و متحد کردن مردم است که قرآن در این زمینه می فرماید:

(الَّذِينَ إِذَا مَكَتَاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَأَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ)؛(۱)

«آنان که اگر در زمین تمکنشان بخشیم، نماز برپای دارند و زکات دهند و امر به معروف کنند و نهی از منکر نمایند».

برنامه این نظام شرعی و الهی و ماهیت و حقیقتش با آن حکومت ها فرق بسیار دارد، حقیقتش خلافهاالله(۲) و برنامه اش احکام الله است.

حکومت سلطنتی

حکومت استبدادی و سلطنتی موروثی همان است که فردی با

ص: ۳۵

۱- . حج، ۴۱.

۲- . کلینی، الکافی، ج ۱، ص ۲۰۰؛ صدوق، الامالی، ص ۷۷۵؛ فیض کاشانی، الوافی، ج ۳، ص ۴۸۱.

کودتا یا جنگ و خون ریزی بر ملت و منطقه ای مسلط می شود و خود را حاکم بر آن ملت می خواند و برای خود این حق را قائل می شود که فرزندش را بعد از خود حکومت بدهد تا چیزی را که خودش نداشت، از او به ارث ببرد.

در اینجا هیچ معیاری جز هوای نفس پادشاه در بین نیست و چیزی که در آن ملاحظه نمی شود، مصلحت عموم است. این یک انتصابی است از جانب کسی که خودش مقامی را که از آن انتصاب می کند، غصب کرده است و آنچه را خود ندارد، به دیگری می سپارد، انتصابی است که به آن، امثال هلاکو و هرمز و محمدرضا پهلوی و پادشاهان خون خوار و جلاد و عیاش و هرزه و میگسار و بی شرف روی کار می آیند. اینان برای اینکه مغلطه کاری کنند، حکومت را یک موهبت الهی شمردند و خود را «ظَلَّ اللهُ» خواندند؛ اما کسی به آنها نگفت، یا اگر گفت زندانی یا کشته شد، کسی به آنها نگفت که حکومت موهبت الهی است و به کسانی که لیاقت و شایستگی آن را داشته باشند، اعطا می کند. و چنان که قرآن مجید می فرماید:

(لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ)؛ (۱)

«عهد من به ظالمان نرسد».

ص: ۳۶

ستمکاران به موهبت الهی نمی رسند. کسی به آنها نگفت که آنچه شما مدعی آن می باشید و امثال «بوسوئه ها» برای «لویی»های فرانسه و دیگران برای دیگران گفتند و خواستند سلطنت این خودکامگان را توجیه نمایند و از تنفر طبعی مردم از حکومت سلاطین بکاهند، موهبت الهی نیست.

و پاسخ به این پرسش نمی شود که: چرا افرادی با نداشتن ارزش های انسانی و عدم برتری اخلاقی و فضیلت علمی، باید بر مردم مسلط باشند که مطلق العنان هرچه اراده می کنند، انجام دهند و امرونی و فرمانشان نافذ باشد و مسئول کسی نباشند و کارشان قاعده و قانونی نداشته باشد و هیچ محکمه ای نتواند آنها را محاکمه کند و مافوق محکمه و دادگاه باشند؟ چرا آنها سزاوارتر به حکومت از دیگران هستند؟ و چرا مردم در برابر آنها و در برابر مجسمه و عکس و تمثالشان تعظیم و کرنش کنند و به حال رکوع و بلکه سجود به خاک بیفتند و آنها را بپرستند، تاحدی که خاقانی بگوید:

این است همان ایوان، کز نقش رخ مردم

خاک در او بودی، دیوار نگارستان

و خواجوی کرمانی بگوید:

نه کرسی فلک نهاد اندیشه زیر پای

تا بوسه بر رکاب قزل ارسلان دهد

و چرا و چرا؟

لذا در پاسخ این چراها، این نظر را اظهار کردند، و آنچه را که نمی تواند به خدا نسبت پیدا کند، به خدا نسبت دادند، و به خدا افترا

زدند و گفتند: سلطنت ودیعه الهی است که به امثال ضحاک و چنگیز و هلاکو و معاویه و یزید و دیگر خون آشامان تاریخ اعطا می کند. دیگر فکر نکردند این افرادی که در طول تاریخ ملل حکومت یافتند و جنایت های بزرگ و قتل عام شهرها و کشورگشایی ها و استعباد و غارت ملل مغلوب را افتخار خود شمردند و از رحم و انصاف بی بهره بودند، چگونه مشمول موهبت الهی می شدند و این چه موهبتی است که این آثار شوم را دارد؟! اگر طاعون و وبا و سرطان موهبت باشد، باز هم این حکومت ها موهبت نیست.

قرآن مجید در یک جمله کوتاه چه رسا و جامع فرموده است:

(إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ) (۱)

این حکومت ها با نظام امامت و در دو قطب مخالف و متضاد قرار دارند. مظاهر حکومت های سلطنتی پایتخت هایی مثل مداین و اصطخر و دمشق و بغداد و غرناطه و قاهره و آکره و روم و اسلامبول و پاریس

ص: ۳۸

۱- . بقره، ۱۲۴. «من تو را امام و پیشوای مردم قرار دادم. ابراهیم عرض کرد: از دودمان من نیز پیشوایانی قرار ده. خداوند فرمود: پیمان من به ستمکاران نمی رسد».

و یکن و توکیو و لندن تا تهران و اصفهان، و کاخ هایی مانند کاخ اکبرشاه و کاخ های تیسفون و اهرام مصر و صدها بناهای تکبرانگیز دیگر است. مظاهر نظام امامت، مدینه متواضع محمد صلی الله علیه و آله و زندگی ساده و بی پیرایش و بی تجمل او، و کوفه علی علیه السلام و خانه محقری که حتی از اثاث و فرش عادی خالی بود، می باشد. (۱)

در جنگ بدر که مسلمانان به تعداد نفرات مرکب نداشتند، پیغمبر صلی الله علیه و آله نیز مانند سربازان که به نوبت سوار و پیاده می شدند در نوبت خود پیاده می رفت و هرچه اصرار و خواهش می کردند که سوار باشد، نمی پذیرفت. (۲) علی علیه السلام خودش با دست خویش کفشش را وصله می زد (۳) و لباس وصله دار می پوشید و از تشریفات ملوکانه نه فقط بیزار بود، که سخت در هراس بود. داستان دهقانان انبار با آن حضرت

ص: ۳۹

- ۱- از سوید بن غفله روایت شده است که گفت: بعد از اینکه مسند خلافت به ظاهر نیز به وجود علی (علیه السلام) زینت یافت و بیعت با آن حضرت انجام گرفت، حضور او شرفیاب شدم. روی حصیر کوچکی نشسته بود و در خانه چیز دیگری (از اشیا و اثاث و لوازم) نبود. عرض کردم: یا امیرالمؤمنین! بیت المال در دست توست و در خانه تو، چیزی که خانه به آن نیاز دارد نمی بینم؟ فرمود: پسر غفله! خردمند در خانه ای که از آن منتقل خواهد شد، اطاقی برای خود فراهم نمی کند. ما را خانه امنی است که بهترین کالاهایمان را به سوی آن فرستاده ایم و خودمان نیز، پس از اندک زمانی به آنجا می رویم. ابن فهد حلی، عده الداعی، ص ۱۰۹؛ مجلسی، بحار الانوار، ج ۶۷، ص ۳۲۱؛ محدث قمی، سفینه البحار، ج ۳، ص ۵۳۹.
- ۲- ابن سعد، الطبقات الکبری، ج ۲، ص ۲۱؛ احمد بن حنبل، مسند، ج ۱، ص ۴۱۱ - ۴۱۸؛ ابویعلی موصلی، مسند، ج ۹، ص ۲۴۳؛ هیشمی، مجمع الزوائد، ج ۶، ص ۶۸.
- ۳- نهج البلاغه، خطبه ۳۳ (ج ۱، ص ۸۰).

را که در نهج البلاغه نیز مرقوم است، بخوانید تا به حقیقت نظام امامت و برنامه های آن تا حدی آشنا شوید. (۱)

این نظام به خدا نسبت دارد و باید به خدا نسبت داده شود، هم موهبت الهی و هم امانت الهی است، رجال الهی فقط شایسته آن می باشند که این امانت به آنها سپرده شود.

این حکومت مانند نبوت و رسالت است که با زور سرنیزه و فشار و اختناق و انتخاب مردم به دست نمی آید. آنکه سلاطین و رؤسای حکومت های مختلف دارند، نه موهبت الهی است و نه امانت اوست، محال است که موهبت های الهی از قماش این سلطنت ها و سلطه ها و صدرها و مدیرکل ها باشد.

اینها اعتبار ابلیسی و دام های شیطانی است که در برابر هر حقی باطلی می سازد و مردم را از حق منحرف می کند. نباید حق را به باطل قیاس کرد و انتصاب خدایی را به انتصاب شیطانی اشتباه نمود، و هر دو را چون انتصاب است، بدون توجه به مصدر انتصاب همانند گرفت. چنان که سایر نظامات شرعی را نیز نمی توان به این علت که در برابر آنها باطلی ساخته اند، کنار گذاشت؛ مثلاً چون عبادت خدا و عبادت بت هر دو عبادت است، عبادت خدا را ترک کنیم، یا چون به مالکیت غیر شرعی مالکیت

ص: ۴۰

۱- . نهج البلاغه، حکمت ۳۷ (ج ۴، ص ۱۰ - ۱۱)؛ رجوع شود به تعلیقه ۳.

می گویند، یا چون به ازدواج های غیرشرعی ازدواج می گویند، اصل مالکیت و ازدواج مورد ایراد واقع می شود.

حکومت انتخابی

حکومت انتخابی نیز به گونه دیگر، مفسد و معایبش کمتر از رژیم های استبدادی و پادشاهی نیست. این رژیم بر اساس پذیرش اعتبار اکثریت آرا از سوی همه، نظامی است که مانع از استبداد فردی شمرده شده است و به اصطلاح، حکومت مردم بر مردم است و مبنایش اصالت خود انسان و جدابودن سیاست از روحانیت و دین از دنیاست، در مقابل نظام اسلام و امامت که مبنایش اصالت حکومت «الله» و جدانبودن روحانیت از سیاست و دین از دنیا و قانون از وحی خداست. اساس این نظام این است که: «دین» قانون عقیده، سیاست، حکومت و نظام، اخلاق، اقتصاد و برنامه های روح و جسم و فرد و اجتماع است.

بنابراین نظام دموکراسی و انتخابی، به آن معنای مطلق که در غرب دارد و به قوه مقننه و قضائیه و مجریه تقسیم می شود و هیچ شرطی ندارد، از نظر اسلام قابل قبول نیست.

البته پس از آنکه مسئله خلافت پیغمبر صلی الله علیه و آله به آن شکل در سقیفه

بنی ساعده، از مسیر تعیین شده الهی خارج شد و خواستند به آن صورت مشروع بدهند، مدعی شدند که بر اساس اجماع امت انجام گرفت و اجماع امت حجت و معتبر است، ادعایی که نه واقعیت داشت و نه با این نظام دموکراسی و اکثریت مطابقت دارد.

اجماع اگر اعتبار داشته باشد، اجماع تمام امت یا اهل حلّ و عقد است و در حصول آن شرط است که همه اجماع داشته و متفق باشند و این غیر از اکثریت است که نظام دموکراسی بر آن متکی است. به علاوه در موضوع خلافت ابو بکر اجماعی حاصل نشد، مضافاً بر اینکه خود او هم این نظام را عملاً رد کرد و به نظام انتصابی بشری که مجوز شرعی نداشت، رو آورد و عمر را ولیعهد و جانشین خود ساخت.^(۱)

بعد از او هم، عمر شورای شش نفری را تشکیل داد و از زمان حکومت معاویه به بعد، رسماً نظام پادشاهی و سلطنتی برقرار شد.

بنابراین دموکراسی باتوجه به ماهیت و معایب آن، اصالت اسلامی ندارد و اگر در بعضی کلمات دیده می شود که بر شورا یا بیعت استدلال شده، با ملاحظه بیانات دیگر که در آنها به صراحت این مبدأ

ص: ۴۲

۱- ابن قتیبہ دینوری، الامامہ و السیاسہ، ج ۱، ص ۳۵؛ در اینجا با اینکه او بیمار بود، کسی مانع از وصیت او نشد و «حسبنا کتاب الله» نگفت؛ بلکه پیش از آنکه بگوید، چون بی هوش بود، عثمان از پیش خود اسم عمر را نوشت و من نمی دانم ابوبکر به هوش آمد یا نه. آنها می گویند به هوش آمد، عثمان گفت: من عمر را نوشتم او هم تصدیق کرد. طبری، تاریخ، ج ۲، ص ۶۱۷ - ۶۱۹؛ ابن اثیر جزری، الکامل فی التاریخ، ج ۲، ص ۴۲۵.

رد شده است، به طور مماشات و جدل و برای اقناع و اثبات حقانیت، حتی طبق رأی و عقیده طرف است و الا در اسلام غیر از نظام امامت، نظام دیگری مطرح نیست که امتداد زمامداری و ولایت پیغمبر است و همان گونه که در حیات پیغمبر غیر از زمامداری آن حضرت، نظام دیگری قابل طرح نبود، بعد از پیغمبر نیز همان نظام و همان ولایت ادامه می یابد.

معایب دموکراسی

اول این است که: چون بر مبنای اصالت رأی خود انسان و عدم تعهد دینی و عدم اعتماد به رهنمودهای الهی است، پشتمانه وجدانی و عقیدتی ندارد و چنان نیست که رأی دهندگان وجداناً خود را مسئول بدانند که فرد لایق تر و شایسته تر را انتخاب کنند و تحت تأثیر اغراض شخصی و عوامل مختلف قرار نگیرند و جاه طلبی و علاقه به شخصی یا به بُرد یک حزب و باخت حزب دیگر، در نامزد شدن نامزدها دخالت نداشته باشد، یا نمایندگان در اظهار رأی فقط به حق و عدالت نظر داشته باشند.

هرگز چنین نیست! چیزی که در این مجالس کمتر مطرح است، حق و عدالت است و بهترین نمونه، سازمان ملل است که باینکه در سطح عالی تر است، اکثر یا همه نمایندگان در رأی دادن، ملاحظات خصوصی

و جبهه بندی های سیاسی را می نمایند. اگر پیشنهادی را «وتو» می کنند، اگر سخنرانی و داد و فریاد می نمایند، و برای حقوق ملت های ضعیف دلسوزی می کنند، غیر از بازی های سیاسی چیز دیگر نیست.

مثلاً- روسیه؛ اگر از فلسطینی ها به ظاهر پشتیبانی می نماید، یا از جنبش های به اصطلاح آزادی بخش حمایت می کند، غرضش نه آزادی فلسطین و نه رهایی ملت های مستضعف است؛ بلکه برای این است که آمریکا را بکوبد و نفوذ خود را گسترش دهد. اگر اسرائیل جزء اقمار روس بود، حکومت روسیه همین عمل آمریکا را با مردم فلسطین می کرد. همچنین آمریکا اگر تجاوز نظامی روسیه به افغانستان را محکوم می کند و سروصدا راه می اندازد و خروج فوری نظامیان روسیه را از افغانستان می خواهد، نه به خاطر ملت ستم دیده افغانستان و مظلومی است که نظام حاکم روسیه در آنجا مرتکب می شود؛ بلکه برای این است که منافع خودش را در خطر می بیند و الا خودش هرکجا لازم باشد، به همین عمل روسیه؛ بلکه بدتر از آن دست می زند.

غرض این است که: از این سازمان های بین المللی معلوم می شود: وقتی نظامی پشتوانه ایمانی و عقیدتی نداشته باشد، بازیچه دست مفسدین و متجاوزین می شود.

دوم از معایب دموکراسی این است که: رأی اکثریت، خواه حزبی

باشد یا غیر حزبی، همیشه موافق مصلحت نیست؛ بلکه غالباً رأی اقلیت‌ها اگر وابسته نباشند، به صواب نزدیک‌تر است، خصوصاً اگر از جهت کیفیت بیشتر مورد اعتماد باشند. مثل اینکه در یک مسئله سیاسی یا حقوقی، متخصصان سیاست و حقوق با اینکه در اقلیت می‌باشند، رأیشان مخالف اکثریت باشد.

سومین ایراد بر این رژیم این است که: اگر اکثریت مثلاً هشتاد درصد رأی به نظام اکثریت و به اصطلاح حکومت مردم بر مردم دادند و بیست درصد مخالف بودند، چه مجوزی برای تحمیل رأی هشتاد درصد بر بیست درصد دیگر خواهد بود؛ و به فرض که صد درصد افراد جامعه‌ای نظام اکثریت و هر نظام دیگر را پذیرفتند، چرا افرادی که بعد به سن بلوغ می‌رسند، در صورتی که در اقلیت باشند، محکوم به قبول آن نظام باشند؟

این خود استبداد و استضعافی است که اگرچه مفسد استبداد مطلق را ندارد؛ ولی جز به عنوان دفع افسد به فاسد نمی‌توان آن را پذیرفت، باینکه دفع افسد به فاسد، در صورتی منطقی و عقلایی است که چاره منحصر به فرد باشد، در صورتی که با وجود نظام کامل شرعی و الهی، هیچ‌گونه ناچاری در قبول این استبداد و استضعاف نیست.

چهارم این است که: در نظام اکثریت، مسئله اکثریت حقیقی و آرای

اکثریت افراد مطرح نیست و به هیچ وجه اعتماد و اطمینان به حصول این جهت فراهم نخواهد شد؛ زیرا در نظام اکثریت، که مثلاً نود درصد یک جمعیت ده میلیونی به آن رأی داده باشند، اگر حزبی هم باشد و تک حزبی هم نباشد و دو حزب یا بیشتر داشته باشند و به اکثریت نسبی یا مطلق، یکی از احزاب در انتخابات پیروز شوند، این پیروزی در صورت اکثریت نسبی، مربوط به اکثریت جامعه نیست، و در صورت اکثریت مطلق هم با توجه به اینکه در اصل نظام، آرای موافق به صددرصد نرسیده باشد، در بعضی موارد اکثریت حاصل نمی شود.

در نظام تک حزبی نیز همین اشکالات هست و در آرای مجالس و کنگره ها و شوراها نیز این اشکالات بیشتر است. گاه می شود یک رأی در کل و با احتساب آرای رأی دهندگان به هر نماینده ای که کاملاً در اقلیت است، به صورت اکثریت قانونیت پیدا می کند و حاصل این است که: در این نظام اکثریت و شورایی و به اصطلاح دموکراسی نیز، رأی اکثریت واقعی غالباً به دست نمی آید.

و اگر فرض شود: رأی اکثریت به مصلحت نزدیک تر است (با اینکه همیشه چنین نیست)، در این نظام رأی اکثریت واقعی ملاک اعتبار نیست و الا باید آرای نمایندگان در اندازه اعتبار، به کثرت و قلت انتخاب کنندگان آنها مربوط باشد. بنابراین در اکثریتی که می گویند

و حکومت مردم بر مردمی که از آن دم می زنند، مسئله اکثریت واقعی معیار نیست، چنان که رسیدن به مصلحت واقعی و حکومت اصلح نیز موردنظر نیست؛ بلکه معیار، یک اکثریت قراردادی و اعتباری است که به عذر ضرورت آنهایی را که آن حکومت و نظام را می پذیرند، قبول می نمایند، باینکه معلوم و یقین است که در بسیاری از موارد؛ بلکه اکثر موارد مخالف اکثریت می شود و به این ترتیب از نظام و رأی اکثریت به نظام و رأی اقلیت می روند.

پنجم این است که: اگر انتخابات آزاد باشد، و دولت هیچ گونه مداخله ای در انتخابات ننماید، از اعمال نفوذهای دیگر و مداخله سایر متنفذین، مثل صاحبان کارخانجات و نویسندگان حتی خوانندگان و نوازندگان و بلکه در بعضی کشورها از فواحش نیز مصونیت نخواهد داشت و بالاخره دموکراسی و انتخاب، به هر شکل که باشد، اطمینان بخش نیست؛ بلکه چنان که می بینیم ثقل و تزویر و تبلیغ و اغفال انتخاب کنندگان در آن رایج است که ماجرای «واتر گیت»، یکی از نمونه های بارز آن است. حتی طبق بعضی روزنامه ها، برای انتخاب «نیکسون» رئیس جمهور اسبق آمریکا، از نفوذ فواحش در مشتریانان نیز استفاده شده بود.

سایر کشورها نیز وضعی مشابه آمریکا یا بدتر از آن دارند. چندی

پیش بود که هیئت حاکمه انگلستان به کثیف ترین آلودگی های شهوانی که موجب فاش شدن اسرار سیاسی و رسوایی حکومت شد، متهم گردید. تا حدی که پیشنهاد شد برای هیئت حاکمه که دست بردار از فحشا نیستند، فواحش و فاحشه خانه های خصوصی تهیه کنند تا تحت کنترل باشند، و اسرار سیاسی در معرض دستبرد فواحش جاسوس قرار نگیرد.

این گونه است وضع انتخابات دموکراسی، در به اصطلاح دموکراسی ترین ملت ها و این است شرافت و فضیلت کسانی که در انتخابات آزاد آنها انتخاب می شوند که بیش از این نیاز به بیان نیست.

روزبه روز ماهیت این نظام ها و رژیم ها و مکتب های غیرالهی و ناتوانی آنها از نجات دادن بشر از نابسامانی ها بیشتر می شود، و شرق و غرب با مکتب های مادی و الحادی و سیاست های ضدبشری بهتر شناخته می شوند و بشریت به سوی گم گشته خود روی می آورد و انتظار یک انقلاب بزرگ جهانی و اسلامی را می کشد که او را از این سلطه های فرعونى و از این رژیم های به اسم دموکراسی یا انقلابی و سوسیالیستی نجات بخشد.

منشور سازمان ملل حرف است

چون نیستش حقیقت و مبنایی

آوازه عدالت و آزادی

اسم است و هیچ نیست مسمایی

ص: ۴۸

۶- فرق امامت با رژیم انتصابی انقلابی که در کنفرانس باندونگ نیز سفارش شده چیست؟

پاسخ: انقلاب های بزرگ که برای متحول و دگرگون کردن یک وضع سیاسی و اجتماعی و اقتصادی و فرهنگی به وجود می آید، باید به یک نظام غیراستبدادی منتهی شود که حتی رهبران انقلاب هم نتوانند در شکل انقلاب، استبداد دیگری را بر مردم تحمیل نمایند.

از سوی دیگر در بعضی موارد دیده می شود جامعه ای که انقلاب کرده، استعداد انتقال فوری به حکومت دموکراسی را ندارد، یا به واسطه اینکه رشد جامعه در این حد نیست، یا برای اینکه اعمال نفوذهای خارجی مانع می شود که انتخابات آزاد انجام بگیرد، در نتیجه مشاهده می شود که اگر بخواهند فوراً انقلاب را به حکومت مردمی تبدیل و به قول خودشان به مردم منتقل کنند، اصل هدفشان از انقلاب، مثل استقلال سیاسی یا فرهنگی از بین می رود و وابستگی و استبداد

سابق به صورت دموکراسی ادامه می یابد. لذا این انقلابیون آمدند و این طرح را دادند که برای ادامه انقلاب و آماده شدن یک ملت برای حکومت دموکراسی کامل، رهبر انقلاب یک فردی را که آشنایی کامل به انقلاب داشته باشد و بتواند انقلاب را در مسیر خود راهنمایی کند و در این دوره انتقال جامعه را آماده سازد، به ملت معرفی نماید تا او را به رهبری انتخاب کنند.

حال این نظر تاچه حدّ صحیح است و آیا با این توضیحات، این رژیم انتقالی از دیکتاتوری خارج می شود یا نه؟ و آیا در صورتی که انتخاب شخص معرفی شده الزامی باشد، این حرف که یک نسل جامعه از حقّ خود محروم شوند و به حکومتی که نمی خواهند تن در دهند، برای اینکه نسل آینده حکومت دموکراسی داشته باشند، چگونه توجیه می شود؟ و اگر الزامی نباشد، این دوره انتقال نخواهد بود و خطر اینکه مردم تحت نفوذ عواملی، دیگری را که نا آشنا به انقلاب است، انتخاب نمایند و به تبع آن، انقلاب از مسیر خود منحرف شود، دفع نخواهد شد. فعلاً در مقام برشمردن نواقص و معایب این نظر نیستیم، اجمالاً می خواهیم این مطلب را بگوییم: آن انقلاب هایی که در کنفرانس باندونگ مطرح شده، انقلاب های رهایی بخش به منظور باز پس گرفتن اختیارات غیرمشروع از زمامداران مستبد و برقرار کردن حکومت ملی

و به اصطلاح دموکراسی است که در ملت های عقب مانده و استعمارزده آسیا و آفریقا و آمریکای لاتین واقع شده و می شود.

امّا در انقلاب اسلامی که تداوم دارد و همیشه بوده است، آن چیزی که محرّک و الهام بخش انقلابیون اسلام خواه است، همان ایمان به حکومت «الله» و رهنمودهای سیاسی قرآن و سیره حضرت رسول صلی الله علیه و آله است که خواست واقعی توده های مسلمان بازگشت حکومت «الله» و نظام اسلام است.

پس این انقلاب با معیارهای اسلامی که دارد، هدفش برقراری نظام شرعی و الهی خواهد بود. این انقلاب که با الهام مستضعفان از آیاتی مثل آیه:

(وَنُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضِعُوا فِي الْأَرْضِ)؛(۱)

«و اراده داریم بر آنان که در زمین به استضعاف کشیده شدند منت نهیم».

و نیز آیه:

(وَنُرِي فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَجُنُودَهُمَا مِنْهُمْ مَا كَانُوا يَحْذَرُونَ)؛(۲)

ص: ۵۱

۱- . قصص، ۵.

۲- . قصص، ۶. «و به فرعون و هامان و لشکریانشان آنچه را که از آن اندیشناک و ترسان بودند، نشان دهیم».

و صدها آیات حرکت بخش و انقلاب آفرین به وجود می آید، هدفش مشخص و عالی تر و سازنده تر از انقلاب های عادی است.

نظام امامت، نظام انقلابی تداوم انقلاب اسلام و امتداد رسالت اسلام است، و برای انتقال قدرت و مقدمه انتقال به رژیم دیگر نیست؛ زیرا چنان که گفتیم، نظام امامت، نظام اول و آخر و همیشه جاودان است، چنان که حکومت «الله» بر کل عالم هستی و بر اجزای آن، حکومت دائم و غیرقابل زوال است.

نظام مختص به ملل عقب مانده نیست، نظام همه جوامع و رهبر همه انسان هاست. ملل عقب مانده را به جلو می راند و ملل پیشرو را رهبری می نماید و به آنها محتوای انسانی و شرافتمندانه می دهد. دنیا هرچه جلو می رود، با نظام امامت و وحدت حکومت و قانون واحد روی موافق بیشتر نشان می دهد، چنان که به آن اشاره کردیم و تا حال آزمایش شده و پس از این هم آزمایش خواهد شد.

دموکراسی حکومت ایده آل و تمام انسانی و نمونه و موافق با اندیشه های متعالی بشر و حتی چنان که می گویند، حکومت مردم بر مردم نیست و آنچه دیده می شود، انحطاط های گوناگون حکومت ها، ملت را تهدید می کند و جهان را به سوی جنگ و کشتار و محو مدنیت پیش می برد و نشان می دهد که این نوع حکومت ها

انسانی نیست تا حکومت «الله» را که در نظام امامت تجلی می کند، مقدمه آن بدانیم.

رژیم رهبری انقلابی که مقدمه دموکراسی خوانده می شود، خود اصالت و موضوعیت ندارد؛ اما نظام امامت، که هر انقلابی در صورتی ناجح و پیروز خواهد شد که به آن برسد، مقدمه نیست و از آغاز بوده و تا پایان خواهد بود.

نظامی که رهبری محمد صلی الله علیه و آله و علی علیه السلام را دارد، هرگز مقدمه نظامی که زمامداران معلوم الحال کشورهای به اصطلاح متمدن و پیشرفته شرقی و غربی، رهبری آن را دارند، نخواهد بود، تا کسی آن را به رژیم های انقلابی معاصر آفریقا یا جاهای دیگر قیاس کند. لذا فردی مثل «روسو» می گوید: دنیای کنونی به رهبری مانند محمد صلی الله علیه و آله نیازمند است؛ زیرا فقط چنان رهبر الهی و چنان نظامی که رهبران آن مانند محمد صلی الله علیه و آله و علی علیه السلام باشد، می تواند کشتی متلاطم و طوفانی شده بشریت را از امواج فتنه ها و طوفان های گوناگون نجات دهد.

ص: ۵۳

اشاره

۷- چه مانعی دارد برای حکومت اسلامی دو دوره معتقد باشیم، دوره نخست: حکومت انقلابی و نظام امامت، و دوره دوم: دموکراسی و شورایی، چنان که بسا باشد بتوانیم این دو دوره ای بودن را از آیات و احادیث استفاده کنیم؟

پاسخ: اولاً، لازمه گفتار این است که: نظام دوره نخست که مطمئن تر و رهبرانش از دیگران فاضل تر و کامل تر و به صفات امامت و پیشوایی آراسته اند، جای خود را به نظام دوره بعد که هیچ تضمینی برای صلاحیت رهبران و شایسته تر بودن آنها از دیگران وجود ندارد، بدهد و بنابراین بشریت از عصر حکومت افضل (دوره نخست) به عصر حکومت غیرافضل (دوره دوم) منتقل خواهد شد و به جای ترقی، تنزل خواهد کرد و در معرض آن قرار گیرد فردی که از جهت فهم و شعور و بینش و لیاقت و کفایت از دیگران کمتر باشد، بر همه و بر

کسانی که از او فهمیده تر و کافی تر و داناتر باشند، حکومت و رهبری یابد، و این چیزی است که اسلام آن را نمی پذیرد و عقل سالم نیز آن را رد می کند.

ثانیاً، گفته می شود: اگر غرض از رژیم رهبری انقلابی، رسیدن به رژیم دموکراسی از قماش همین دموکراسی ملت های به اصطلاح پیشرفته باشد که رهبرش کتبی ها و جرالدها، و بانوی اولش ژاکلین کندی و اوناسیس و همسر فورد باشد، نیازی به رهبری انبیا و راهنمایی آنها و سیستم حکومت و زمامداری نیست، همان گونه که در آنها این گونه رژیم ها بدون رهبری انبیا برقرار شده و در جاهای دیگر هم استقرار آن امکان پذیر است و سیر در عالم حیوانیت محض، رهبری و راهنمایی انسانی و معلّم شدیدالقوی الهی لازم ندارد، و نیازی به حکومت انقلابی دینی نیست و لزومی ندارد که این رژیم رهبری انقلابی پیشنهادی کنفرانس باندونگ از جانب خدا باشد؛ و اگر غرض، استقرار رژیم سالم و مطمئن و هدایت کننده و انسانی از جهت وسیله و شرط و نتیجه باشد، جز در سایه رهبری معرفی شده از جانب خدا و برقراری رژیم مستمرّ امامت امکان پذیر نیست.

ثالثاً، آیات و روایات و دلایلی که رژیم، امامت را تثبیت و توجیه

می نمایند، همه دلالت بر یک دوره ای بودن این رژیم و عدم انقراض آن دارند؛ مانند حدیث ثقلین (۱) و سخن صریح امام علی علیه السلام:

«اللَّهُمَّ بَلَى لَا تَخْلُو الْأَرْضَ مِنْ قَائِمٍ لِلَّهِ بِحُجَّتِهِ إِلَّا ظَاهِرًا مَشْهُورًا وَإِمًا خَائِفًا مَعْمُورًا»؛ (۲)

«بارخدایا! آری! زمین از کسی که حجت را از سوی خدا برپای دارد، خالی نمی ماند؛ ظاهر و مشهور باشد، یا خائف و پنهان». و روایات بسیار دیگر، که طبق این احادیث و ادله دیگر، زمین و جامعه بشری خالی از این نظام و وجود رهبر آن نخواهد ماند؛ بلکه در احادیث است: اگر در روی زمین باقی نماند مگر دو نفر، یکی از آنها از جانب خدا بر دیگری حجت و امام خواهد بود. (۳)

رباعاً، ادله شور و مشاوره که عمده اش آیه ذیل است:

(وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ)؛ (۴)

«و با آنان در امر مشاوره کن».

ص: ۵۶

-
- ۱- . صدوق، الامالی، ص ۵۰۰، ۶۱۶؛ همو، کمال الدین، ص ۲۳۴ - ۲۴۰؛ ابن شعبه حرانی، تحف العقول، ص ۴۲۶؛ خزاز قمی، کفایه الاثر، ص ۱۶۳ و دیگر منابع معتبر شیعه و اهل سنت.
  - ۲- . نهج البلاغه، حکمت ۱۴۷ (ج ۴، ص ۳۷)؛ ابن شعبه حرانی، تحف العقول، ص ۱۷۰ - ۱۷۱.
  - ۳- . صفار، بصائر الدرجات، ص ۵۰۸؛ کلینی، الکافی، ج ۱، ص ۱۷۹؛ مجلسی، بحار الانوار، ج ۲۳، ص ۵۲؛ رجوع شود به تعلیقه ۴.
  - ۴- . آل عمران، ۱۵۹.

و نیز آیه:

(وَأْمُرْهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ): (۱)

«و کارهایشان را با مشورت یکدیگر انجام دهند».

قابل تقييد به پس از دوران امامت نيست. به عبارت علمي: عموم مكاني و زماني بودن آن، تمام زمان ها و مكان ها را شامل است و به مناسبت حكم و موضوع، نمي توان آن را به زمان خاص و عصر خاصي اختصاص داد، يا عصر و زماني را از آن خارج ساخت.

اما آيه: (وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ) كه خطاب به پيغمبر صلي الله عليه و آله است، به هيچ وجه قابل اين تقييد نيست؛ بلكه به ملاحظه آنكه خود آن حضرت، ولي امر و رهبر نظام امامت بوده، مورد مشورت در موضوعات ديگر مي باشد كه يا به منظور گرم كردن نفوس و جذب قلوب است و اينكه توهم استبداد به راي از نظامي كه در آن استبداد نيست، دفع شود؛ و يا براي تربيت و تقويت رشد سياسي ديگران است، براي آماده شدن آنها جهت مداخله در امور و انجام مأموريت هاي مهمي كه به آنها ارجاع مي شود؛ و يا از باب اينكه در بسياري از خطاب هاي قرآن مجيد غرض شخص مخاطب، يعني پيغمبر صلي الله عليه و آله نيست؛ بلكه مقصود توجه دادن ساير حكام و متصديان امور

ص: ۵۷

است، طبق برنامه عرفی «إِيَّاكَ أَعْنِي وَاسْمَعِي يَا جَارَةٌ» (۱)

تا در مسائلی که مبهم است یا انجام کار بدون مشورت مورد تهمت و اعتراض است و مراجعه به مشورت، موجب روشن شدن اطراف موضوع یا دفع تهمت می گردد، مشورت نمایند.

و آیه (وَأْمُرْهُمْ شُورَىٰ بَيْنَهُمْ) نیز به ملاحظه اینکه مدح مؤمنین است، قابل تقیید نیست. هم به ملاحظه حکم و موضوع که چنین صفت نیکی قابل انفکاک از مؤمنین نیست، و هم به این جهت که شامل مؤمنین عصر نزول آیه است، شکی نیست. درحالی که برای آنها چنین اختیاری نبوده که در امر رهبری در عصر پیغمبر دخالت کنند. پس آیه از اول شامل مسئله امامت و نظام رهبری امت نبوده است؛ بلکه در کنار این نظام، و با آن و مکمل اجرای آن است.

به هر حال این تصرف که نظام امامت را یک دوره بدانیم و دلایل آن را با اینکه قابل تقیید نیست، مقید به آن دوره بنماییم، و ادله شورا و مشورت را به دوره بعد مقید سازیم، یک تصرف دل بخواهی و مداخله غیر قابل توجیه و بی مدرک در دلایل شرعی بوده و باطل است.

و اگر گفته شود: اساساً آیات شورا دلالت بر چیزی دارد که از آن به حاکمیت ملی تعبیر می شود و بنابراین، مردم مختارند هر نوع حکومت و هر کسی را که بخواهند، با اکثریت به رهبری انتخاب نمایند.

ص: ۵۸

۱- . معادل این مثل در فارسی عبارت: «در به تو می گویم، دیوار تو بشنو» است.

جواب داده می شود: چنان که بیان کردیم، تعیین نوع نظام و رهبر ائمت مورد مشورت قرار نمی گیرد؛ چون مسئله ای است که از جانب خدا معین شده است، چنان که سایر اصول و احکام اسلام نیز در مشورت گذارده نمی شود و آنچه که مورد مشورت قرار می گیرد، موارد اجرای برنامه های اسلامی و رساندن رسالت اسلام و تکالیف کفایی و اتخاذ تصمیمات انتظامی، دفاعی، عمرانی، اجتماعی، سیاسی، تربیتی، اقتصادی و ... است که اگرچه موازین و معیارهای کلی آن معلوم است، در چگونگی پیاده کردن آن به شور و مشورت نیاز می افتد، و چنان نیست که کارگزاران و حکام و عمال نظام امامت، با احتمال وجود رأی ها و پیشنهادهای بهتر در بین ائمت، بتوانند خودسرانه و مستبدانه تصمیم بگیرند.

مسئله اکثریت

امّا مسئله رأی اکثریت نیز به نحوی که در زمان ما مطرح است و اصولاً ملاک و معیار در اصل حکومت و تمام برنامه ها و قوانین است؛ علاوه بر معایب بسیاری که دارد، شرعی نیست و این گونه اکثریت که در همه جا ملاک و معتبر باشد، برحسب آیات متعدد قرآن بی اعتبار است.

اسلام برتری جویی و گردنکشی و استبداد به رأی و خودسری را

به شدت رد می کند و حکومت بر این اساس را باطل می داند، اگرچه

مورد قبول اکثریت باشد؛ و لذا بسیاری از مراسم و تشریفاتی که در نظام های دموکراسی برای رؤسای حکومت داده اند، باینکه اکثریت؛ بلکه همه آن را قبول دارند، از نظر اسلام مردود است؛ چون نظام اسلام، نظام:

(تَعَالُوا إِلَىٰ كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا)؛ (۱)

«به سوی کلمه ای بیاید که میان ما و شما یکسان است که جز خدای را نپرستیم و برای او شریکی قرار ندهیم».

و نظام:

«هَوْنٌ عَلَيْكَ فَإِنِّي لَسْتُ بِمَلِكٍ إِنَّمَا أَنَا ابْنُ امْرَأَةٍ (مِنْ قُرَيْشٍ) تَأْكُلُ الْقَدِيدَ»؛ (۲)

«بر خود آسان گیر (راحت باش) که من پادشاه نیستم جز این نیست که من فرزند زنی (از قریش) هستم که

گوشت خشک می خورد».

ص: ۶۰

۱- آل عمران، ۶۴.

۲- حدیث معروف نبوی، ابن سعد، الطبقات الکبری، ج ۱، ص ۲۳؛ ابن ماجه قزوینی، سنن، ج ۲، ص ۱۱۰۱؛ حاکم نیشابوری، المستدرک، ج ۲، ص ۴۶۶؛ ج ۳، ص ۴۸؛ دارقطنی، العلل، ج ۶، ص ۱۹۴ - ۱۹۵؛ هیشمی، مجمع الزوائد، ج ۹، ص ۲۰.

و نظام:

(إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتَقِيكُمْ)؛ (۱)

«همانا گرامی ترین شما در پیشگاه خداوند پرهیزکارترین شما می باشد.»

شوراها

اما شوراها، به گونه ای که در برابر رهبر نظام، حقّ اخذ تصمیم داشته باشند، یا اکثریتشان معتبر باشد و رهبر ملزم به اجرای نظر آنها باشد، اگرچه خلاف آن بر او روشن باشد، در اسلام نیست. در مورد تخلف حکومت از برنامه های حکومتی و نظامی و وظایف اسلامی خود، هیچ کس نباید از او اطاعت کند، که:

«لَا طَاعَةَ لِمَخْلُوقٍ فِي مَعْصِيَةِ الْخَالِقِ»؛ (۲)

«برای هیچ مخلوقی در معصیت خالق، اطاعت و فرمان برداری از مخلوق دیگر نیست.»

و همه حقّ اعتراض دارند و باید اعتراض کنند و امر به معروف و نهی از منکر نمایند و همه اطاعت ها و فرمان بری ها در تمام ارگان ها

و سازمان ها باید بر اساس اطاعت از خدا و اجرای قوانین الهی باشد،

ص: ۶۱

۱- . حجرات، ۱۳.

۲- . نهج البلاغه، حکمت ۱۶۵ (ج ۴، ص ۴۱)؛ سید رضی، خصائص الأئمه، ص ۱۰۹.

و اطاعت شخص از شخص مطرح نیست. شور و مشاوره برای امر به معروف و نهی از منکر، و تضمین اجرای احکام و عدالت هم، برای روشن شدن اطراف یک موضوع و مصلحت شناسی اسلامی است.

مثلاً برای تعیین یک فرمانده یا یک فرماندار، مقامی که باید او را تعیین کند، می تواند از زیردستان او و دیگران نظر بخواهد و آنان نیز می توانند آن مقام را در جریان امور بگذارند و اطلاعاتی به او بدهند؛ اما این در اسلام سابقه ندارد که بدون اذن کسی که حق تصمیم گیری دارد، دیگران و کارمندان، فرمانده و رئیس خود را انتخاب کنند و یا پیشنهادهای دیگر بدهند.

حق اظهار نظر و نصیحت برای هر کسی هست؛ اما پس از تصمیم گیری، کسی که شرعاً حق تصمیم دارد، همه باید از او اطاعت نمایند چنان که حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام به ابن عباس فرمود:

«لَكَ أَنْ تُشِيرَ عَلَيَّ وَأَرَى فَإِنْ عَصَيْتُكَ فَأَطِئْنِي»؛^(۱)

«بر توست که مرا راهنمایی کنی و من مصلحت و اندیشه خود را در آن می نگرم، پس هرگاه تو را

پیروی نکردم تو مرا پیروی کن».

حاصل این است که: مسئله شوراها باید به گونه ای مطرح شود که

ص: ۶۲

۱- نهج البلاغه، حکمت ۳۲۱ (ج ۴، ص ۷۶)؛ ابن صباغ مالکی، الفصول المهمه، ج ۱، ص ۳۶۰؛ مجلسی، بحار الانوار، ج ۳۴، ص ۲۸۳.

همه در مسیر اجرای احکام اسلام و امر به معروف و تثبیت از حکومت «الله» و نظام امامت قرار داشته باشند، نه اینکه شوراها وسیله ردّ احکام خدا و الزامات بی مورد و تحمیل رأی اکثریت بر اقلیت، فقط به اعتبار اکثریت شود، یا اینکه در داخل سازمان ها موجب جبهه گیری ها و اختلافات شود.

بیشتر این گرایش هایی که اکنون بر رژیم های سوسیالیستی یا دموکراسی غربی هست، از این جهت است که در اثر تبلیغات سوء و بی اطلاعی مردم در مبانی اسلام و کارسازی برنامه های آن، طبقات محروم و مستضعف در نظام های طاغوتی، برقرارشدن آن رژیم ها را موجب نجات خود از محرومیت گمان می کنند، لذا در سازمان بخشی به دستگاه های مختلف، مایلند آن نظام ها پیاده شود.

اما اگر این قشر محروم که اکثریت جامعه را تشکیل می دهند، از نظام اسلام آگاهی داشتند و می دانستند که اگر این نظام صحیح و دقیق پیاده شود، هیچ نیازی به آن نظام ها و شوراها، چنان که گروه های چپ گرا یا راست گرا عرضه می دارند، نیست و کارگر و کشاورز و زحمت کش و همه طبقات، در صلح و صفا و شرافت و همبستگی،

در رفاه و برادری زندگی کرده و از عدل اسلام برخوردار می شوند، همه به سوی این نظام روی می آورند.

چنان که کارگران مسلمان و کشاورزان مسلمان ما که الحمدلله آگاهانه عمل می کنند، به این نکات توجه دارند و لذا می خواهند همه چیز و همه کارها طبق نظام اسلام و احکام حقوقی که اسلام برای کارگر و کشاورز و کارمند و زحمت کش و مرد و زن قرار داده، مرتب و منظم شود. بدیهی است در این مقاصد، شوراها و اسلامی نقش مؤثر و حساس و سازنده خواهند داشت و همکاری همگان را در پیشرفت امور فراهم خواهند کرد.

حاکمیت ملی

امّا مسئله حاکمیت ملی، اگر مقصود این باشد که غیر از خدا هیچ ملّتی به عنوان یک ملّت برتر یا پیشرفته تر و هیچ نظام و ابرقدرتی بر ملّت دیگر حاکمیت ندارد، بدیهی است که این یک اصل انسانی و اسلامی است؛ هرچند در این دنیای به اصطلاح متمدن، باینکه همه از احترام به حاکمیت ملّت ها، گوش ها را پر کرده اند، اصل حاکمیت ملی مورد اعتنا نیست و ابرقدرت های شرق و غرب دست ستم و تجاوزشان، همیشه به سوی ملّت های ضعیف دراز است. به هر صورت این حاکمیت اسلام است و نقض آن، نقض قانون خدا و نقض کرامت و حقوق انسان، و سوءاستفاده از قدرت است. در قرآن

مجید با شدیدترین تهدید، این گردنکشی ها و برتری جویی ها - چه فردی و چه جمعی باشد - محکوم شده است.

و اگر حاکمیت ملی به این معنا باشد که هر ملت و هر جمعیت حق دارد هر نوع نظام و قانون را برای خود انتخاب نماید، چنان که هر فردی می تواند نسبت به مال و جان خود و هر چه به او تعلق دارد، هر عملی را انجام دهد، این نیز اصالت ندارد و اسلامی نیست، و فرد و ملت هیچ کدام این حاکمیت مطلق را ندارند؛ علاوه بر آنکه این قانون و حاکمیت عملی نیست؛ زیرا حدود آن مشخص نیست. جامعه و ملت بر اهل یک زبان، یک نژاد، یک منطقه، یک شهر و یک روستا هم اطلاق می شود، در حالی که در هیچ کجای دنیا، چنین حق حاکمیت را قائل نیستند و به عنوان تجزیه طلبی آن را می گویند.

و اگر از حاکمیت ملی، مقصود این باشد که مردم در حدود اختیارات شرعی و قوانین امر به معروف و نهی از منکر و وجوب اعانت مظلوم و این گونه برنامه ها، می توانند و حق دارند امور را تحت نظر داشته باشند و تذکر بدهند و بخواهند که به قوانین عمل شود و حق دارند؛ بلکه بر آنها واجب است که تسلیم خودسری های زمامداران و متصدیان امور نشوند و دستورات خلاف قانون خارج از حدود وظایف آنها را اطاعت نمایند، این حاکمیت برای ملت مسلمان و برای هر فرد انسانی در نظام اسلام ثابت است، و در اعمال آن، تشکیل شورا و هم پیمان شدن و همکاری در حدودی

که اعمال این حاکمیت به آن محتاج است، لازم است و بقا و ترقی و سعادت و آزادی و حفظ حقوق هر جامعه ای بسته به اعمال این حاکمیت است.

۸- امام انسان مافوق است یا مافوق انسان است؟ و به عبارت دیگر دارای عالی ترین مرتبه کمال انسانیت است یا دارای مقام مافوق انسانیت می باشد؟

پاسخ: چنان که برحسب آیه:

(قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ)؛(۱)

«ای رسول ما به مردم) بگو: همانا من بشری مانند شما هستم که به من وحی می رسد».

و آیات دیگر، پیغمبر بشری است که به او وحی می شود و معجزه و خصایص دیگر دارد، امام نیز بشر است.

برخی گمان می کنند که: اگر قبول کنند بر پیغمبر یا امام، علم غیب(۲)

و علوم لدنی دیگر و معجزه و کرامت و مقامات و خصایص عطا شده

ص: ۶۶

۱- . کهف، ۱۱۰.

۲- . در موضوع علم غیب، به کتاب فروغ ولایت نوشته نگارنده و کتاب های دیگر مراجعه شود.

و آنان واجد کمالاتی بوده اند که دیگران به آن کمالات نرسیده اند و ارواح و طینت و جوهر وجودشان را صاحب کمالات و مورد عنایات بیشتر بدانند، با انسانیت آنها منافی است؛ زیرا این کمالات در مافوق انسان قابل قبول است، نه در انسان و انسان مافوق.

ولی این گمان صحیح نیست، و منشأ آن، جهل به کمالات انسان و مراتب انسانیت است. لذا بسا شخص ناآگاه فضیلتی را در کسی می بیند و چون در انسان های متعارف یا آدم هایی که در محیط خود دیده، آن چنان فضیلت و کمال و شخصیت ندیده و حدود کمالات انسان را هم بیشتر از آن تصور نمی کرده، او را مافوق انسان می شمارد؛ مثلاً عیسی بن مریم (علیهما السلام) که بدون پدر و به طور خارق العاده متولد شده، انسان است و انسان مافوق؛ ولی آدم جاهل او را مافوق انسان گمان می کند و پسر خدا می شمارد.

همچنین اختصاص بعضی انسان ها به وحی و علوم لدنی و معجزات و کرامات و کمالات و ملکات عالی انسانی، مثل رسول اکرم صلی الله علیه و آله و ائمه طاهرین علیهم السلام موجب غلوّ بعضی در حق آنها شده که گمان می کنند این مراتب و مقامات، خارج از مرز انسانیت است؛ ولی اگر مقام انسانیت را بشناسند و امکان وسیعی را که انسان در ترقی و تعالی مادی و معنوی و تقرب به درگاه الهی دارد، می شناختند، اندیشه غلوّ در آنها پیدا نمی شد و به جای این اندیشه ها سعی می کردند که خودشان نیز در این

آسمان آزادِ انسانیت به پرواز درآیند و به حدیث شریف مروی از حضرت امام صادق علیه السلام که در توصیف

انسان می فرماید:

«الصُّورَةُ الْإِنْسَانِيَّةُ هِيَ أَكْبَرُ حُجْجَةِ اللَّهِ عَلَى خَلْقِهِ وَهِيَ الْكِتَابُ الَّذِي كَتَبَهُ اللَّهُ بِيَدِهِ» (۱).

«صورت انسانی بزرگ ترین حجت خداوند است بر مخلوقاتش و این (صورت انسانی) کتابی است که خداوند با دست خودش نوشته است».

توجه نمایند.

از سوی دیگر، بعضی برعکس برای اینکه این مقامات را مافوق انسان تصور می نمایند و انبیا و اولیا را بشر می دانند و از بیم اینکه مبدا قبول این درجات برای آنها غلو باشد، حقایق مسلم را انکار کرده و در فضایل و خصایصی که به موجب تواریخ و احادیث معتبر و ادعیه و زیارات ائمه علیهم السلام ثابت است، اظهار شک و تردید می نمایند.

انصاف این است که این دو گروه هر دو در اشتباه افتاده و از جهل به مقامات انسانیت، که از آن جمله مقام امامت و ولایت و خلیفه‌اللهی است، در دو طرف افراط و تفریط واقع شده اند.

گفته نشود: اختصاص برخی افراد، به بعضی کمالات و مقامات

ص: ۶۸

و علوم لدنی و تصرف در عالم تکوین بر اساس چه معیاری

است و چرا برخی مشرف به این مقامات شده و بعضی از آن محروم هستند؟

زیرا گفته می شود:

اولاً: این مسئله مربوط به قضا و قدر الهی است که بشر نمی تواند به طور همه جانبه و فراگیر از آن مطلع شود و وقتی فعلی به خدا نسبت داده شود، جای چون و چرا نیست:

(لَا يُسْئَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْئَلُونَ)؛ (۱)

«او (خدا) هر چه می کند بازخواست نشود؛ ولی خلق از کردارشان بازخواست می شوند».

ما ایمان به قضا و قدر و اندازه داریم، همان طور که قرآن می فرماید:

(مَا تَرَى فِي خَلْقِ الرَّحْمَنِ مِن تَفَاوُتٍ)؛ (۲)

«در نظم خلقت خدای رحمان، هیچ بی نظمی و نقصان نخواهی یافت».

ولی از مقدار و تفصیلات و جزئیات این امور آگاهی نداریم که مثلاً چرا بهره اش از هوش و فهم این مقدار است و آن دیگری بیشتر است؟ چرا این، چنین است و آن، چنان؟ چرا این نبت میوه اش تلخ

ص: ۶۹

۱- . انبیاء، ۲۳.

۲- . ملک، ۳.

است و آن شیرین؟ چرا و چرا؟ از این گونه سؤال ها میلیون ها و میلیارد ها هست که اگر چه به طور کلی از همه می توان پاسخ داد؛ اما بالخصوص به بیشتر آنها نمی توان جواب داد، مگر اینکه انسان به تمام علوم و علل و معلولات آگاهی داشته باشد.

اجمالاً نمی شود گفت و نباید گفت: چرا کوه دریا نشده یا دریا صحرا نشده، یا این بدین سان خلق نشده و آن بدان سان، که هر چیزی را اگر خدا چیزی دیگر می آفرید، چیز دیگر بود و آن چیز نبود، و اگر همه را یک چیز آفریده بود یا به یک شکل و یک نوع خلق کرده بود، همه را نیافریده بود و عالم بدون این فرق ها و «این نه آنی»ها، ناقص بود و این کمالات و این نظام به وجود نمی آمد.

ثانیاً: خدای تعالی در جواب این ایرادها که از جهل به اوضاع عوالم و شرایط و مقتضیات و غرور آدمی (به اندک مایه ای که در فهم و علم پیدا می کند، سرچشمه می گیرد)، می فرماید:

(اللَّهُ أَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ). (۱)

بیانگر این است که محل این عنایات و سزاوار به این الطاف، این افراد هستند و خدا خود داناست که رسالت خود را چگونه و در کجا و به چه کسی بسپارد، هر چند ما ندانیم چگونه آنها محل این افاضات شده اند.

ص: ۷۰

۱- . انعام، ۱۲۴. «خداوند آگاه تر است که رسالت خویش را کجا قرار دهد».

ثالثاً: ممکن است در مسیری که برای هر موجودی بین مبدأ و منتهی هست، اوضاع و شرایط فقط برای افراد خاصی مناسب شود که استعداد قبول این مواهب را داشته باشند. مناسبات بسیار، از وراثت و پاکی و پاک دامنی آبا و اجداد و اسباب و موجبات اختیاری و قهری، باعث می شود یک فرد ظرفیت قبول افاضات بیشتر را داشته باشد که چون بخل در مبدأ فیاض نیست، به او افزایه می شود، مثل اینکه علل و اسباب طوری جور می شود که یک درخت بیشتر میوه بدهد.

درعین حال این مسائل، اتفافی محض نیست؛ بلکه عالم طبیعت و جهان مادّیت و تأثیر و تأثر این اقتضا را دارد و این عالم با این تأثیر و تأثرها به اراده خدا، این چنین منظم می شود که یکی پیغمبر و یکی امام، یکی مقتدی و دیگری مقتدا، یک عضو چشم، یک عضو ابرو و دیگری زبان و دیگری مغز می شود. هرطور که باشد، اعضا و جوارح دیگر، حتی چشم و زبان و گوش، باید به فرمان مغز و در واقع به فرمان روح و عقل باشند. هرچند ماده ای که چشم و مغز از آن ساخته شده، در اصل یکی باشد و ما نفهمیم یا گمان کنیم که بدون هیچ امتیاز و علتی، مغز و چشم از یک نوع سلول آفریده شده باشند؛ اما احتمال می رود که در نظام اسباب و مسبباتی که به اراده خدا در این عالم برقرار است، این

سلول باید مغز شود و آن، زبان یا پوست گردد.

همین طور افراد نیز چنین هستند، یک فرد قابلیت آن را دارد که امام باشد و از هنگام ولادت، قابلیت قبول فیوضات غیبی را دارد و یک فرد این اقتضا و قابلیت را ندارد که نمی شود پیغمبر و امام بشود. چنان که کور نمی تواند اشیا را ببیند؛ ولی در عین حال همه در مسیر حرکت به سوی نهایت کمالی که دارند، مختارند و می توانند به آن برسند، چنان که همان پیغمبر و امام می توانند مرتکب مخالفت خدا شوند؛ ولی نمی شوند و چنان که افراد عادی می توانند بعضی حرکات را در انظار مردم بنمایند؛ ولی یک حالی در آنها هست که آن حرکات را در ملأعام و در خیابان انجام نمی دهند، اگرچه در معرض گناه و ترک سیر و کمال قرار گرفتن مردم عادی بیشتر باشد که به حسب عادت، مبتلا به معصیت شود؛ ولی دسته اول هم مسئولیت بیشتر و سنگین تر دارند و «حَسَنَاتُ الْأَبْرَارِ سَيِّئَاتُ الْمُقَرَّبِينَ» کار آنها را دشوارتر کرده است، لذا از پیغمبر اکرم (صلی الله علیه و آله) روایت است که فرمود:

«شَيْبَتِي هُوْدٌ وَأَخَوَاتُهَا الْحَاقَّةُ وَالْوَاقِعَةُ وَعَمَّ يَتَسَاءَلُونَ وَهَلْ أَتَيْكَ حَدِيثُ الْغَاشِيَةِ»؛^(۱)

«مرا سوره هود و سوره هایی نظیر آن مانند: الحاقه، واقعه، عمّ يتساءلون و هل اتيك حديث الغاشيه پير ساخت».

و به هر حال این ایرادها وارد نیست که کسی بگوید: امام و پیغمبر

ص: ۷۲

۱- . طبرسی، مجمع البیان، ج ۵، ص ۲۳۹.

اشرف از دیگران نیستند؛ چون از کودکی مورد عنایاتی بوده اند که دیگران مشمول آن نبوده اند؛ یا اینکه بگویند: سلب این مقامات و عنایات از آنها، اثر کوشش و تلاش خودشان را در کمالاتی که کسب کرده اند بیشتر نشان می دهد؛ زیرا واقعیات و عینیات، اموری نیستند که به طرح و ترجیح ما از آنچه واقع شده تغییر نمایند، به هر حال در میدان عرض وجود و پرسش و فرمان بری خدا، اختیار و غرایز مختلف از آنها سلب نمی شود و آنان هم مثل دیگران مکلف و بلکه تکلیفشان دشوارتر و مسئولیت هاشان به مراتب بزرگ تر است.

رابعاً: چنان که اشاره شد، بحث در این مسائل بی نتیجه است و از این تجاوز نمی کند که بگوییم: ما بالفطره شرافت و کامل تر بودن نبات را بر جماد و حیوان را بر نبات و انسان را بر حیوان و عالم را بر جاهل می دانیم، چنان که کامل تر بودن یک فرد نابغه را بر دیگران می دانیم. این حرف بی معناست که کسی بگوید: نبات، خود نبات نشده و جماد نمی توانسته است نبات شود، پس این چه شرافت و فضیلتی است که نبات بر جماد و انسان کامل و خوش فکر بر انسان کوتاه فکر دارد؛ زیرا جوابش این است که: می توانی همین شرافتی را که درک می کنی، انکار کن و بگو: حیوان از انسان اشرف است، و شخص کم حافظه از آدمی که در حافظه نابغه است، افضل است.

زیبایی و کمال این عالم به همین اوضاع است. ما نباید کُمیت

اندیشه را در این پرسش ها به کار اندازیم و خود را با عدم صلاحیت، معترض معرفی کنیم. باید زیبایی مجموع این عالم را با این اجزا و نقش هر یک را بررسی نماییم. باید از این مخلوقات متنوع استفاده کنیم، در این مسائل هم همین روش را باید داشته باشیم.

قابل انکار نیست وجود افراد ممتازی که صلاحیت تلقی وحی و فوق العادگی های حیرت انگیز داشته که حتی در کودکی در گهواره سخن گفته و حکمت یافته و به مقام نبوت و امامت رسیده اند.^(۱) از وجود این افراد نخبه و کانون نورانیت آنها و از هدایت و نعمت رهبری آنها باید استفاده کنیم. از کارشان، از گفتارشان، از روش آنها سرمشق بگیریم و به صلاحیت و اختصاص آنها به رهبری و اختصاص رهبری به آنها معتقد باشیم و به فضیلتشان بر دیگران معترف باشیم. چنان که امیرالمؤمنین علیه السلام در شأن آل محمد علیهم السلام فرمود:

«هُمُ أَسَاسُ الدِّينِ وَعِمَادُ الْيَقِينِ، إِلَيْهِمْ يَفِيءُ الْعَالِي وَبِهِمْ يُلْحَقُ التَّالِي وَلَهُمْ خَصَائِصُ حَقِّ الْوَلَايَةِ وَفِيهِمُ الْوَصِيَّةُ وَالْوَرَاثَةُ»؛^(۲)

«آنها اساس و پایه دین و ستون ایمان و یقین هستند، دورافتادگان از راه حق به آنان رجوع کرده

ص: ۷۴

۱- . آل عمران، ۴۶؛ مریم، ۲۹ - ۳۳.

۲- . نهج البلاغه، خطبه ۲ (ج ۱، ص ۳۰)؛ طبری امامی، دلائل الامامه، ص ۲۱.

و واماندگان به ایشان ملحق می شوند و خصایص امامت در آنان جمع و حق ایشان است و بس و درباره آنان وصیت و ارث بردن ثابت است».

و در ضمن یکی از نامه هایی که برای معاویه فرستاده، مرقوم فرموده است:

«فَأَنَا صَنَائِعُ رَبِّنَا وَالنَّاسُ بَعْدُ صَنَائِعُ لَنَا»؛^(۱)

«ما تربیت یافتگان پروردگارمان هستیم و مردم بعد از آن تربیت یافته ما هستند».

خامساً: ممکن است تمام یا بعضی از این عطیات و افاضات به مناسبت عوالم قبل از این عالم و پذیرش هایی باشد که در آن عوالم غیب و ارواح، از فرمان خدا و قبول این موهبت ها و امانات الهی داشته اند، چنان که در حدیث است که از پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله سؤال شد:

«بِمَايَ شَيْءٍ سَيَبِقَتِ الْأَنْبِيَاءَ وَأَنْتَ بُعِثْتَ آخِرَهُمْ وَخَاتِمَهُمْ؟ فَقَالَ: إِنِّي كُنْتُ أَوَّلَ مَنْ آمَنَ بِرَبِّي، وَأَوَّلَ مَنْ أَجَابَ حَيْثُ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ النَّبِيِّينَ، وَأَشْهَدَهُمْ عَلَى

أَنْفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَى» فَكُنْتُ أَنَا أَوَّلَ نَبِيِّ قَالَ بَلَى فَسَبَقْتُهُمْ بِالْإِقْرَارِ بِاللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ»؛^(۲)

ص: ۷۵

۱- . نهج البلاغه، نامه ۲۸ (ج ۳، ص ۳۲)؛ مجلسی، بحار الانوار، ج ۳۳، ص ۵۸.

۲- . کلینی، الکافی، ج ۱، ص ۴۴۱؛ ج ۲، ص ۱۰؛ صدوق، علل الشرایع، ج ۱، ص ۱۲۴؛ مجلسی، بحار الانوار، ج ۱۶، ص ۳۵۳.

«بعضی از مردم قریش به رسول خدا صلی الله علیه و آله عرض کردند: به چه سبب رتبه شما از پیامبران دیگر پیش افتاده در صورتی که در آخر و پایان آنها مبعوث گشتی؟ فرمود: من نخستین کسی بودم که به پروردگارم ایمان آوردم و نخستین کسی بودم که پاسخ گفتم، زمانی که خدا از پیغمبران پیمان گرفت و آنها را بر خودشان گواه ساخت که مگر من پروردگار شما نیستم؟ در آنجا من نخستین پیغمبری بودم که گفتم: بلی! پس در اقرار به خدای عزوجل بر آنها پیشی گرفتم».

۹- آیا پیغمبر صلی الله علیه و آله به فرمان خدا کسی را به مقام ولایت و رهبری نظام و امامت و خلافت بعد از خودش تعیین فرمود؟

پاسخ: تمام این چند پرسش و پاسخی که به آنها داده شده، بر اساس نصب و تعیین پیغمبر است، که با آن نظام امامت به ائمت اعلام شده است. بدیهی است علاوه بر دلایل بسیاری که در لزوم این نصب و تعیین است که مثل علامه حلّی، آن دلایل را در «الالفین» به دو هزار دلیل رسانده است (۱)، کمال دین اسلام و تمام بودن آن اقتضا دارد که چنین نقص بزرگ و حساسی در آن نباشد و ممکن نیست دینی که تمام مسائل موردنیاز بشر، حتی امور بسیار جزئی را شامل است و از بیان آن کوتاهی نکرده است، در چنین مسئله مهمی که کمال دخالت را در جلورفتن و گسترش و تداوم انقلاب اسلام دارد، سکوت کرده و با بی اعتنایی از آن بگذرد.

ص: ۷۷

۱- .ر.ک: علامه حلّی، الفالفین.

لذا به شهادت تواریخ معتبر و احادیث متواتر، از آغاز بعثت پیغمبر

صلی الله علیه و آله این موضوع مطرح شد و مکرر پیغمبر فرمان خدا را در این مورد به مردم رسانید و خلافت و وصایت و ولایت علی علیه السلام را در ضمن بیانات مکرر و در مناسبت های بسیار ابلاغ کرد، و بالاخره هم در حجهالوداع برای اینکه مطلب کاملاً مستحکم بماند و کسی نتواند بگوید: «پیغمبر در پایان عمرش بر این امر تأکید نداشت و گرنه مناسب بود ابلاغ و اعلان های سابق را تأیید و در محضر خاص و عام و مجلس رسمی آن را تجدید فرماید»، برای این و برای جهات دیگر که عمده نزول آیه:

(يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ)؛(۱)

«ای رسول آنچه از پروردگارت بر تو نازل شده، ابلاغ کن و اگر چنین نکنی رسالت او را تبلیغ نکرده ای، و خداوند تو را از مردم محفوظ می دارد».

و امتثال فرمان بسیار بسیار مؤکدی است که در این آیه است، در غدیر خم در حضور جماعتی که برحسب بعضی تواریخ از نود هزار نفر کمتر نبودند، فرمان خدا را ابلاغ و علی علیه السلام را به خلافت بلافصل

ص: ۷۸

خود برگزید، چنان که امامت سایر امامان را نیز

اعلام فرمود، و در مرض موت هم برحسب معتبرترین راویان اهل سنت، مثل «صحیح بخاری» در موارد متعدد در مقام برآمد که آن را در این مواقع مناسب نیز کتباً و به صورت یک وصیت تاریخی به امت ابلاغ کند که با مخالفت عمر و گروه او و بی ادبی و جسارتشان به مقام والای نبوت روبه رو شد و بالاخره به جای اینکه در این موقع این فرمان شکوهمند و پرمحتوا را بپذیرند، و از اینکه پیغمبر آخرین وصیت خود را کتباً بفرماید استقبال کنند، مانع شدند و پیامبر خدا را آزرده خاطر ساختند.

این بود که برحسب روایات اهل سنت، ابن عباس که او را حبر امت می نامیدند، هر وقت به یاد آن روز می افتاد، به شدت می گریست و می گفت: مصیبت، تمام مصیبت، آن روز بود که نگذاشتند پیغمبر وصیت نماید. (۱)

یکی از مسائلی که پیرامون آن بحث و بررسی بسیار شده و حق در آن ظاهر و آشکار است، همین مسئله است که بر شمردن کتاب هایی که در این موضوع از قرن های اول تا حال نوشته شده، کار دشواری است، کتاب هایی که برخی از آنها از ده جلد و بیست جلد و سی جلد هم متجاوز است.

ص: ۷۹

۱- . بخاری، صحیح، ج ۵، ص ۱۳۷ - ۱۳۸؛ ج ۷، ص ۹؛ ج ۸، ص ۱۶۱.

۱۰- پیغمبر صلی الله علیه و آله بر حسب مأموریت الهی چه کسی و چند نفر را به امامت منصوب فرمود؟

پاسخ: با علم به اینکه پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله وصی و خلیفه و امام و ولی امر بعد از خود را معین فرموده است تا تحت رهبری او، انقلاب و رسالت اسلام امتداد یابد، و با توجه به اینکه برای احدی دعوی تعیین و نصب الهی به خلافت غیر از امیرالمؤمنین و سایر ائمه عترت و اهل بیت رسالت علیهم السلام نشده است، ثابت می شود که خلیفه و جانشین و رهبر انقلاب اسلام و معلم اوّل و اول معلم و استاد یگانه این مکتب بعد از حضرت رسول اعظم صلی الله علیه و آله ، علی علیه السلام و پس از آن سایر ائمه علیهم السلام می باشند.

آیات کثیره قرآن مجید که بر ولایت و فضایل علی علیه السلام تفسیر شده و احادیث و نصوص متواتر مثل حدیث غدیر، حدیث ثقلین، حدیث امان، احادیث سفینه و یوم الدار و صدها و بلکه هزارها حدیث معتبر دیگر، بر

این مطلب صراحت دارند، که هر کس بخواهد در حدودی بر

کثرت این احادیث و استحکام ارکان نظام امامت - چنان که شیعه معتقد است - مطلع شود، می تواند به کتاب هایی مثل دوره عبقات الانوار، الغدير، دلائل الصدق، إحقاق الحقّ و بحار الانوار مراجعه نماید.

و اما اینکه چند نفر به امامت منصوب و معرفی شده اند، علاوه بر آنکه در طی همان احادیث بسیاری که در ارتباط با خلافت و امامت علی علیه السلام وارد است، این موضوع، یعنی عدد ائمه عليهم السلام مطرح و منصوص است، بالخصوص روایات بسیار از پیغمبر^۱ بر عدد آنها دلالت دارد که برای اینکه کثرت احادیث از طریق اهل سنت معلوم شود، کافی است بگوییم تنها در مسند احمد (۱) سی و چهار حدیث از جابر بن سمره و در صحیح مسلم (۲) هشت حدیث روایت شده است که با کمال صراحت دلالت دارند بر اینکه عدد ائمه و خلفای پیغمبر (صلی الله علیه و آله) دوازده نفر است. (۳) بنابراین، شخص مؤمن به پیغمبر (صلی الله علیه و آله) نمی تواند عدد ائمه و خلفا را بیشتر یا کمتر از آن بگوید و اینجاست که برادران اهل سنت اگر منصفانه بیندیشند، راهی جز قبول مذهب شیعه که موافق این احادیث است، و این احادیث جز بر آن قابل انطباق نیست، نخواهند یافت.

ص: ۸۱

۱- احمد بن حنبل، مسند، ج ۵، ص ۸۵ - ۱۰۸ (حدیث جابر بن سمره).

۲- مسلم نیشابوری، صحیح، ج ۶، ص ۳ - ۴.

۳- بعضی از علمای اهل سنت پیرامون این احادیث به خصوص کتاب نوشته اند، مثل محمد معین سندی که کتابی دارد به نام: مواهب سیدالبشر فی حدیث الائمة الاثنی عشر.

۱۱- آیا غیر از علی علیه السلام، نام و نسب سایر ائمه اثناعشر علیهم السلام اعلام و معرفی شده اند؟

پاسخ: همه به اسم و شخص معرفی شده اند، هم در روایات و احادیثی که نام و نشانی های همه را فرموده اند، و هم در روایاتی که بالخصوص به امامت بعضی از آنها مثل امام حسن و امام حسین (علیهما السلام) تصریح شده است و هم به وسیله تعریف و تنصیص امام قبل بر امام بعد، به طوری که این روایات بسیار، با توجه به روایاتی که دلالت بر عدد ائمه علیهم السلام دارد، جای هیچ گونه شک و تردیدی را در اینکه این دوازده نفر منصوب و تعیین شده اند، باقی نمی گذارد و هیچ کس برای آن احادیث که فقط دلالت بر عدد دارد، تفسیر و توجیه صحیحی غیر از این احادیثی که آنها را به شخص و اسم می شناساند، نخواهد یافت.

لذا جمعی از علمای معروف اهل سنت نیز امامت این دوازده نفر را قبول کرده و به آن معترف شده اند؛ چون دیده اند نه می توانند این

ص: ۸۲

احادیث را رد کنند؛ زیرا رد آنها ردّ قول پیغمبر است، و نه می توانند به غیر از ائمه اثناعشر علیهم السلام که شیعه به امامت آنها

معتقدند، به افراد دیگر تطبیق و تفسیر نمایند.

برای نمونه: به یک حدیث از احادیثی که یکی از حفاظ و علمای نامدار از اهل سنت در اربعین خود، از حضرت رسول صلی الله علیه و آله روایت کرده و متضمّن نام تمام ائمه اثناعشر علیهم السلام از امیرالمؤمنین علی علیه السلام تا حضرت مهدی علیه السلام است، اشاره می شود. علاقه مندان می توانند متن حدیث را در نسخه خطی معتبر این کتاب که موجود است و در کتاب هایی که از آن نقل کرده اند، مثل کشف الاستار محدث نوری و منتخب الاثر^(۱) تألیف نویسنده این رساله و مقدمه مقتضب الاثر جوهری به قلم این جانب رجوع فرمایند.

روایت کننده این حدیث، علامه و حافظ اهل سنت، ابوالفتح محمد بن احمد بن ابی الفوارس (متولد شوال ۳۳۸ و متوفای ذی القعدة ۴۱۲) می باشد. وی به حفظ و امانت مشهور و به صلاح توصیف و توثیق شده و در طلب حدیث مسافرت ها کرده و نزد شیوخ بسیار تلمّذ نموده و شاگردان بسیار داشته و کتاب ها و آثار متعدد از خود به یادگار گذارده و در «جامع رصافه» مجلس درس و املائی حدیث داشته

ص: ۸۳

۱- صافی گلپایگانی، منتخب الاثر، ج ۱، ص ۲۰۴.

و از جمله کتاب های او، کتاب اربعینی است در

فضایل امیرالمؤمنین علیه السلام که در مقدمه آن در تأیید عقیده شافعی که مراد از «اربعین حدیث» در حدیث مشهور: «مَنْ حَفِظَ مِنْ أُمَّتِي أَرْبَعِينَ حَدِيثًا»^(۲) چهل حدیث در فضایل امیرالمؤمنین علیه السلام است، خواب عجیبی از احمد بن حنبل (امام حنبله)، نقل کرده است.

این شخصیت نامدار (حافظ ابن ابی الفوارس) چهارمین حدیثی را که در این کتاب اربعین، با سند از شیوخ خود روایت کرده است، حدیثی است که متضمن اسامی ائمه اثنا عشر از علی علیه السلام تا حضرت مهدی علیه السلام است.^(۳)

بعضی دیگر از اهل سنت نیز مثل قندوزی^(۴) و خوارزمی^(۵) روایات دیگر در رابطه با همین موضوع روایت کرده اند.

ص: ۸۴

۱- ترجمه این دانشمند در تاریخ بغداد مذکور است. خطیب بغدادی، تاریخ بغداد، ج ۱، ص ۳۶۹ - ۳۷۰.

۲- مفید، الاختصاص، ص ۶۱.

۳- ابن ابی الفوارس، الاربعین، ح ۴؛ محدث نوری، کشف الاستار، ص ۲۷ - ۲۹.

۴- قندوزی، ینابیع الموده، ج ۳، ص ۲۸۹ - ۲۹۵ (باب ۷۷، فی تحقیق حدیث «بعدي اثنا عشر خليفه»).

۵- خوارزمی، مقتل الحسين (علیه السلام)، ج ۱، ص ۹۴.

۱۲- آیا منحصر بودن عدد به دوازده نفر، مؤید این نیست که نظام امامت دوره اش محدود و مقدمه انتقال به دوره دیگر است؟

پاسخ: شاید برای بعضی این گمان پیش بیاید که به ملاحظه محدود بودن امامت به رهبری دوازده نفر، معلوم می شود که مانند نبوت مدت آن محدود است؛ اما حکومت چون محدود به زمان و افراد معین نیست، نامحدود است. لذا باید پس از نظام امامت، نظام دیگری برقرار شود و آن غیر از رژیم شورایی و انتخاباتی نخواهد بود؛ ولی این سخن کاملی نیست؛ زیرا اگر امامت در طی چند نسل منقرض شده و مدت امامت این دوازده نفر پایان یافته بود و جامعه بشری بدون امام باقی مانده بود، این سخن جا داشت که باید نظام دیگری حاکم شود؛ اما نظام امامت به طور رسمی جز در عصر پیغمبر صلی الله علیه و آله و در مدت خلافت رسمی امیرالمؤمنین و امام حسن مجتبی (علیهما السلام) استقرار نیافت و آن هم چنان که از

نظر زمانی محدود بود، از جهت مکانی نیز محدود بود و وضع و شرایط چنان اقتضا کرد که مداخله در امور عامه

برای ائمه علیهم السلام امکان پذیر نشد و آنان در اجرای وظایف و تکالیفی که داشتند، نقش فعال و مؤثر دیگری را انجام دادند و معنویت و حقیقت اسلام را حفظ کردند تا به عصر غیبت و دورانی که تا هر زمان و هر چه امتداد یابد، در آن نظام امامت ادامه خواهد یافت، منتهی شد.

بنابراین رهبری این دوازده نفر، متضمن محدودیت نظام امامت نیست و اوضاعی که پیش آمد تا منتهی به عصر غیبت شد، محدود نبودن این نظام را تأیید و تثبیت کرد. همچنین با علم خدا به پیشامدها و حوادث آینده و امتحاناتی که جلو می آید و کلاس هایی که جامعه بشری تا ظهور کامل عدل الهی و حکومت نهایی و جهانی حضرت مهدی علیه السلام باید ببیند و تعیین برنامه غیبت و خبر پیغمبر و ائمه علیهم السلام از آن، این تعیین و انحصار در دوازده نفر هرگز دلیل موقت بودن این نظام نیست؛ بلکه شاهد استمرار آن است و کاملاً موقت نبودن آن قابل درک و توجیه است، و برنامه ای پیش آمد که منتهی به عصر غیبت شد، این ایراد را که: «با نامحدود بودن نظام امامت، محدود بودن آن در چند نسل چگونه قابل توجیه است» رد کرد و معلوم شد خدا و رسول با علم به آینده و جریانی که پیش می آید، برنامه امامت را داده اند و می دانسته اند که با همین برنامه، انقطاع و فترتی در نظام امامت پیدا نخواهد شد.

۱۳- این ترتیبی که در امامت این دوازده نفر است، برای بعضی این گمان را بر می انگیزد که ...

۱۳- این ترتیبی که در امامت این دوازده نفر است، برای بعضی این گمان را بر می انگیزد که نظام امامت هم یک نظام وراثتی و خانوادگی است و معیار این است که فلانی، پسر فلانی و نوه فلانی است؛ بنابراین داشتن یک نسب این چنینی برای رهبری نظام و زمامداری کافی است؛ در صورتی که این شکل نظام قابل توجیه نیست؟

پاسخ: کتابی به نام الصفوه را به جناب زید شهید نسبت می دهند که در آن کتاب، این مسئله اصطفای اهل بیت و اختصاص آنها به بعضی شئون و خصایص مطرح شده و این مسئله را که از نظر ایشان و همچنین عموم کسانی که معتقد به نظام امامت می باشند، کمال اهمیت را دارد، در پرتو دقت و تعمق در آیات قرآن مجید، بسیار دقیق و کافی اثبات فرموده است. کسانی که بخواهند پیرامون این موضوع

و رفع استبعاداتی که در آن شده است، اطلاع

و بررسی بیشتر بنمایند، می توانند به این کتاب مراجعه نمایند.

اجمالاً اصل اصطفا و برگزیدن و تفضیل الهی، در مورد بعضی اشخاص و خاندان ها و قبایل قابل انکار نیست و در قرآن مجید و احادیث نیز به آن تصریح شده است. مثل آیه:

(إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ آدَمَ وَنُوحًا وَآلَ إِبْرَاهِيمَ وَآلَ عِمْرَانَ عَلَى الْعَالَمِينَ * ذُرِّيَّتَهُ بَعْضُهَا مِنْ بَعْضٍ) (۱)

در مورد مریم می فرماید:

(إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰكِ وَطَهَّرَكِ وَاصْطَفَىٰكِ عَلَىٰ نِسَاءِ الْعَالَمِينَ) (۲)

و در مورد ابراهیم علیه السلام می فرماید:

(رَحِمَتْ اللَّهُ وَبَرَكَاتُهُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الْبَيْتِ) (۳)

و در مورد بنی اسرائیل می فرماید:

(وَأَنِّي فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ) (۴)

ص: ۸۸

۱- آل عمران، ۳۳ - ۳۴. «همانا خداوند، آدم و نوح و خاندان ابراهیم و خاندان عمران را برای جهانیان برگزید.»

۲- آل عمران، ۴۲. «به درستی که خداوند، تو (مریم) را برگزید و پاک گردانید و بر تمام زنان جهان برگزید.»

۳- هود، ۷۳. «رحمت خدا و برکاتش بر شما خانواده است.»

۴- بقره، ۱۲۲. «و شما را بر جهانیان برتری بخشیدیم.»

و درباره موسی علیه السلام می فرماید:

(إِنِّي اصْطَفَيْتُكَ عَلَى النَّاسِ بِرِسَالَتِي وَبِكَلامِي) (۱)

و در مورد آن بندگان برگزیده ای که به علم کتاب مشرف به عنایت می شوند، می فرماید:

(ثُمَّ أَوْزَنَّا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا) (۲)

و در مورد تفضیل برخی پیامبران بر برخی دیگر می فرماید:

(تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ) (۳)

و نیز می فرماید:

(وَلَقَدْ فَضَّلْنَا بَعْضَ النَّبِيِّينَ عَلَى بَعْضٍ) (۴)

برحسب تفاسیر در مورد آنان که به اهل بیت حسد می ورزیدند، می فرماید:

(أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَى مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ) (۵)

ص: ۸۹

۱- اعراف، ۱۴۴. «ای موسی، من تو را با رسالت های خویش و با سخن گفتم (با تو)، بر مردم برگزیدم».

۲- فاطر، ۳۲؛ «سپس این کتاب را به کسانی از بندگانمان که برگزیدیم به میراث دادیم». چنان که یعقوبی در تاریخ خود نقل می کند: منصور دوانیقی با اینکه سیاست حکومتش، کوبیدن شیعیان و انکار فضایل اهل بیت (علیهم السلام) بود، حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) را مصداق این آیه می دانست، یعقوبی، تاریخ، ج ۲، ص ۳۸۳.

۳- بقره، ۲۵۳. «بعضی از آن رسولان را بر بعضی دیگر برتری دادیم».

۴- اسراء، ۵۵. «و هر آینه بعضی از پیامبران را بر بعضی دیگر برتری دادیم».

۵- نساء، ۵۴. «یا اینکه نسبت به مردم (پیامبر و خاندانش) و آنچه خدا از فضلش به آنان بخشیده، حسد می ورزند».

و در مورد وجود مبارک خاتم انبیا^۱ می فرماید:

(وَعَلَّمَكُمَا لَمْ تَكُن تَعْلَمُونَ وَكَانَ فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ عَظِيمًا) (۱)

و در مورد عترت طاهره و اهل بیت آن حضرت علیهم السلام می فرماید:

(إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا) (۲)

این گونه آیات که اصطفای و برگزیدگی بعضی از بندگان بر بعضی دیگر از آنها استفاده می شود، بیش از اینهاست. احادیث شریفه در این باب و همچنین متون زیارات معتبر، مثل زیارت جامعه که شرح این برگزیدگی هاست، قابل تأویل و توجیه نیست. و در نهج البلاغه نیز، در موارد بسیاری (مثل خطبه های ۱، ۳۳، ۸۹، ۱۰۶، ۱۴۹، ۱۷۳، ۱۹۶ و ۲۱۱) به این حقیقت تصریح و تثبیت شده است؛ و خلاصه علاوه بر آیات قرآن مجید، روایات متواتر نیز برای اثبات این موضوع کافیه است.

بعضی که می خواهند خود را روشنفکر جلوه بدهند، مانند آنان که

ص: ۹۰

۱- نساء، ۱۱۳. «و آنچه را نمی دانستی به تو آموخت و فضل خدا بر تو (همواره) بسیار بوده است».

۲- احزاب، ۳۳؛ «خداوند فقط می خواهد از شما خاندان پیامبر، پلیدی و گناه را دور کرده و کاملاً شما را پاک سازد». راجع به اینکه اراده در این آیه تکوینی است و به فرض آنکه تشریحی باشد، نیز دلیل بر عصمت و طهارت اهل بیت (علیهم السلام) است، این جانب را تحقیق و بیانی است که در کلمات دیگر به آن برنخورده ام، این بیان که علمی و دقیق است، تمام شبهه های معاندین را باطل می سازد. ر.ک: صافی گلپایگانی، ولایت تکوینی و ولایت تشریحی.

انبیا را رجال ژنی و نابغه می‌شمارند و وحی خدا را بر آنها به گونه‌ای تفسیر می‌نمایند که مساوی با انکار آن می‌شوند، این مسائل را با دید مادی و عدم تسلیم به قضا و قدر و حکمت الهی بررسی می‌کنند، و عجز خود را از درک اسرار افعال خداوندی، دلیل بر عدم حکمت گرفته و مغرورانه اظهار نظر می‌نمایند که نفی بعضی مواهب و مقامات از اهل بیت علیهم السلام، موضع‌های خاص و بزرگ آنان را در امور فردی و اجتماعی و سیاسی و غیره محکم تر و ارزش کارها و اقدامات و خودداری آنها را از گناه بیشتر می‌سازد و مناسب تر می‌دانند که این بزرگواران را با افراد عادی از جهت میزان درک و شعور، برابر بگویند و عنایات خدا را بر آنها که یک امر واقع شده است، قبول نمایند و بالاخره مدد غیبی و اعانت و رعایت مستقیم الهی را که از انبیا و نصرت دین آنها شده و رشته آن تا امروز و تا روز قیامت امتداد یافته است، منکر شوند و یا به حساب نیاورند، تا بچه‌های غرب زده آنها را روشنفکر بخوانند؛ ولی این حقایق قابل تردید نیست و مسائل دینی قابل تفکیک از یکدیگر نمی‌باشد و آیات قرآن در کل محتوا و مفادی که دارند، باید مورد قبول مسلمان باشد.

بنابراین مسئله امامت ائمه علیهم السلام یکی پس از دیگری، به اصطفا

و اختیار الهی است و با وراثت عادی از زمین تا آسمان فرق دارد

و هرگز در گزینش امام، اینکه امام دوم برای این، امام است که پسر امام اول است، یا امام چهارم برای اینکه پسر امام سوم است، معیار نیست و صرف اینکه اهل بیت متوالیاً به این مقام امامت اختصاص یافته اند، دلیل بر این معیار نیست، چنان که پیامبران ابراهیمی که همه از نسل و بیت ابراهیم خلیل بوده اند، نبوت و اختصاص یافتنشان به این مقام به اینکه آنها از نسل ابراهیم هستند، توجیه و خلاصه نمی شود، با اینکه در قرآن مجید می فرماید:

(وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ) (۱)

و پس از آنکه نام پانزده نفر از انبیای ابراهیمی را می برد، می فرماید:

(وَمَنْ آبَائِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ وَإِخْوَانِهِمْ وَاجْتَبَيْنَاهُمْ وَهَدَيْنَاهُمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ) (۲)

این اجتبا و گزینش، اجتبا و گزینش الهی و بر معیارهای اصیل واقعی و معنوی است، اگر بر آن ارث و میراث هم اطلاق شود، نه ارث و میراث یک وارث عادی از پدر و مادر و برادر است؛ چون این

ارث و میراث به علت ارتباط جسمی و مادی بین وارث و مورث

ص: ۹۲

۱- . انعام، ۸۴. «و اسحاق و یعقوب را به او (ابراهیم) بخشیدیم».

۲- . انعام، ۸۷. «و از پدرانشان و فرزندانشان و برادرانشان (افرادی را برتری دادیم) و برگزیدیم و به راه راست هدایت نمودیم».

است؛ اما وارث بودن امام، امام دیگر را به علت ارتباط معنوی و روحی و علایق فکری و مشترکات غیرمادی است.

لذا در زیارت معروف وارث و زیارت هایی که هر یک از ائمه علیهم السلام به خطاب «یا وارث آدم» یا «یا وارث ابراهیم» و سایر انبیا زیارت می شوند، بر اساس وراثت ولادت جسمانی آنها از پیغمبران گذشته نیست؛ زیرا در میان آنها کسانی نام برده می شوند که در سلسله نسب این بزرگواران نیستند، مثل حضرت موسی کلیم الله و حضرت عیسی روح الله، مع ذلک ائمه علیهم السلام را وارث آنها می شماریم؛ چون این بزرگواران وارث دعوت و علم و هدایت و امامت آنها هستند، و وراثت امامت و هدایت در اینجا به این معانی است، نه اینکه چون امام یازدهم پسر امام دهم است و امام دهم هم غیر از او پسری نداشت، او به امامت رسید.

تاریخ ائمه علیهم السلام و سیره و سلوک و علومی که از ایشان به مردم رسید، نشان داد که این وراثت آنها از پیغمبران، و وراثت هر امام از امام دیگر، به حق بوده و برای انبیا در این امت، وارثانی چون علی علیه السلام و سایر ائمه علیهم السلام نمی توان نشان داد.

آیا مثل علی علیه السلام با آن همه فداکاری و حق پرستی و علم و زهد

و عبادت و ایمان، چه کسی را می توان معرفی کرد؟

آیا نظیر حضرت امام حسن علیه السلام و آن گذشت تاریخی و قبول یک

موضع به ظاهر مقهور برای حفظ اسلام و آن همه حلم و بردباری و سیادت و آقایی در بین امت، چه کسی را نشان داده اند؟

آیا در جهاد و قیام برای خدا و ابطال باطل و استقامت در راه حقّ و فداکاری و پاسداری از دین، چه کسی را مانند امام حسین علیه السلام در قبول مصائب جانکاه و داغ جوانان و برادران و یاران و اسارت اهل بیت علیهم السلام و گذشت از جان نفیس خود، نشان می دهند؟

و آیا و آیا و آیا...

بالاخره این تاریخ بود که نشان داد و این حتی دشمنان اهل بیت علیهم السلام بودند که تصدیق کردند آنان به حقّ دارای مقامات بزرگ و رهبری امت بودند. حتی اشخاصی مانند «ابن خلدون» در برابر آنها و عظمت مقام مثل امام جعفر صادق علیه السلام و علم او به مغیبات، خاضعانه اعتراف می نماید.^(۱)

بی جهت نبود که شعرای آزاده و زنده دلی مانند «فرزدق» در موقعی که مدح این خاندان بزرگ ترین و بلکه یگانه جرم سیاسی بود، قصیده ای سرایید که تا تاریخ اسلام باقی است، این قصیده زنده و جاودان و نمونه

بهترین اثر ادبی و حماسی و ایمانی و اعتقادی است. امام زین العابدین علیه السلام و همه اهل بیت علیهم السلام را مدح می نماید، به طوری که نه فقط احدی نتوانست به آن مدح ایراد بگیرد و این را ناحقّ گویی بشمارد؛

ص: ۹۴

۱- ابن خلدون، تاریخ «مقدمه»، ج ۱، ص ۳۳۴.

بلکه از آن زمان تا حال همه آن را نمونه شعور زنده شاعر و شجاعت ادبی او و ترجمانی از فضایل اهل بیت علیهم السلام و بیان مقامات و مناصب الهی آنها دانستند، و حتی خلیفه مستبد اموی هم جز زندانی ساختن فرزدق، نتوانست عکس العمل دیگری نشان دهد.

خواننده عزیز! در این بحث مطالب و اسرار زیاد قابل طرح است که اگر دنبال شود، سخن به درازا خواهد کشید. ما در نوشته های دیگر نیز پیرامون این موضوع به گونه دیگر توضیحاتی داده ایم که امید است به نشر آنها موفق شویم.

ص: ۹۵

۱۴- چنان که می دانیم نظام امامت بعد از رحلت حضرت رسول اعظم صلی الله علیه و آله جز در مدت پنج سال زمامداری حضرت علی و ...

۱- چنان که می دانیم نظام امامت بعد از رحلت حضرت رسول اعظم صلی الله علیه و آله جز در مدت پنج سال زمامداری حضرت علی و شش ماه زمامداری امام حسن مجتبی (علیهما السلام) استقرار نیافت، بنابراین آیا این نظام تا ظهور حضرت مهدی علیه السلام و انقلاب جهانی آن حضرت تعطیل و از تصرف در امور ممنوع خواهد ماند و در این فاصله ممتد چگونه نظامی شرعی و اسلامی خواهد بود؟

پاسخ: امامت دارای ابعاد مختلف و شئون متعدد است که از آن جمله زمامداری و اداره امور و قیام به برقراری عدل و قسط و حفظ امنیت است. در سایر ابعاد تاحدی که با این بُعد سیاسی امامت ارتباط نداشته یا کمتر ارتباط داشته است.

شکی نیست که رهبران نظام امامت وظایفی را که به عهده داشته اند، انجام داده اند و در بُعد سیاسی نظام امامت هم، اگرچه مخالفت

سیاست مداران غاصب با اصل نظام و جلوه ابعاد متعدد آن از

بیم این بعد سیاسی بوده و هست، مع ذلک این مخالفت‌ها و ممانعت‌ها موجب بروز فترت و فاصله در این نظام نگردید و از اصالت و اعتبار واقعی و شرعی آن چیزی کم نکرد.

اصولاً استقرار نظام مکتبی به دو گونه و در دو بعد صورت می‌گیرد: یکی به تبعیت و پیروی اختیاری گروندگان به آن نظام، که می‌توان گفت اصل استقرار نظام است؛ و سپس به قدرت اجرایی و نیروی نظامی و مادی و تشکیلات رسمی.

بدیهی است به صورت دوم، حکومت و ولایت شرعی فقط در عصر حضرت رسول^{پس} از هجرت آن حضرت به مدینه طیبه، و در دوره زمامداری امیرالمؤمنین و امام حسن مجتبی (علیهما السلام) استقرار یافت؛ اما به شکل اول همیشه تا زمان ما و تا عصر ظهور استقرار خواهد داشت. هرکس این نظام را می‌شناسد و مؤمن به این نظام است، خود را تابع آن می‌داند و از رهبر این نظام اطاعت می‌نماید.

این نظام همیشه با نظام‌های غیرشرعی درگیر بوده و پیروان آن، نظام‌های غیرشرعی را رد می‌کردند و موظف بودند در داخل، خود به حسب دستور امامان، امور خود را با این نظام تطبیق بدهند.

شهرهایی مثل «قم» در عصر پادشاهان بنی‌عباس، اگرچه به ظاهر

تحت رژیم غیرشرعی آنان بودند، در باطن بیش از

آنچه تحت نفوذ رژیم بغداد باشند، تابع نظام امامت بودند. این ائمه بودند که پیروان خود و مؤمنین به نظام امامت را مأمور کرده بودند که در اختلافات و مرافعاتی که برایشان پیش می‌آید، به علما و حاملان علوم اهل بیت علیهم السلام رجوع نمایند و به قضاوت آنها تسلیم باشند.

یگانه جمعیتی که در اسلام رژیم حکام جور و نظام های دمشق و بغداد و جاهای دیگر را نپذیرفت، و همواره این رژیم ها از آنها در هراس بودند، شیعه و پیروان نظام امامت بودند، اینها بودند که حکومت هایی که بر این اساس نبودند، حکومت ظلمه می دانستند.

این نظام همیشه دوام داشته و هیچ گاه منقطع نمی شود. مرحوم «سید محمد مجاهد» و سایر علما به عنوان رهبری این نظام (از جانب امام عصر علیه السلام) فرمان جهاد با روس را صادر نمودند و خود شخصاً در آن شرکت کردند. مرحوم «حاج میرزا مسیح تهرانی» در واقعه شورش علیه نفوذ روسیه در ایران، و قتل «گری بایدوف» سفیر مقتدر و مطلق العنان روسیه، موضعش اتکا به این نظام بود. در مسئله تحریم تنباکو که حکم قاطع «الیوم استعمال تنباکو در حکم محاربه با امام زمان علیه السلام است» دماغ حکومت جبار انگلیس را به خاک مالید، نمونه ای از قدرت نظام امامت بود و «آیت الله میرزای شیرازی» از

تاریخی را صادر کرد. در انقلاب مشروطه، قیام علما علیه استبداد شاه که از عصر ناصرالدین شاه شروع شد، همه به استناد استمرار نظام امامت و نیابت عامه فقها بود.

مجاهدات شخصیتی مثل «سید شرف الدین» با استعمار فرانسه در سوریه و لبنان و انقلاب مرحوم «آقا میرزا تقی شیرازی» علیه استعمار انگلیس در عراق، که به یک جهاد تمام عیار با انگلیس شکل گرفت، و موضع گیری های «کاشف الغطا» بر ضد سیاست استعماری انگلیس و «سید محمد سعید حبوبی» و «آیت الله حکیم» علیه نظام مزدور عبدالسلام، و صدها حرکات کوچک و بزرگ دیگر، و بالاخره انقلاب اسلامی ایران به رهبری علما و فقها و مراجع بزرگ، علی الخصوص امام خمینی+، همه وجود این نظام و بقا و نفوذ آن را نشان می دهد و گواه این است که این نظام هیچ گاه منقطع نشده است، هرچند پیروان آن از حیث کمیت و کیفیت، به اختلاف اعصار و شدت سیاست های طاغوت ها و بعضی علل دیگر، یکسان نبوده اند. چنان که در عصر اول بعد از رحلت رسول اکرم صلی الله علیه و آله، قلت عدد آنها به نهایت رسید و در یک حساب، به سلمان و ابوذر و مقداد، و در حساب وسیع تر به عمار محدود شد. بالاخره جز گروهی از صحابه، و بعضی

مثل مالک بن نویره که حتی به تهمت ارتداد کشته

شد و همسرش مورد بی‌شرمانه‌ترین تجاوزها قرار گرفت،^(۱) افراد بیشتری باقی‌نماندند و یا اگر بودند، جرئت اظهار نداشتند. اما به تدریج و مرور زمان گرایش مردم به این نظام زیاد شد و هرچه جلو آمدند، به سرّ برقراری این نظام، و اینکه این امت به این نظام و رهبری این دوازده نفر ارجاع شده‌اند، بیشتر پی بردند.

پس هیچ‌موجبی برای منقرض شدن این نظام پیش‌نیامده و هیچ‌کس نخواهد توانست آن را منقرض سازد. چنان‌که دیدیم بیش از نیم قرن رضاخان پهلوی، عامل انگلیس، و پسرش - نوکر سرسپرده آمریکا - برای از بین بردن نفوذ معنوی این نظام و حکومت آن تلاش کردند و چه جنایات هولناکی را که مرتکب شدند و حتی محمدرضا پهلوی در کتاب‌هایی که به او نسبت می‌دادند، به این افتخار می‌کرد که پدرم این کار را کرد؛ یعنی این نظام و حکومت را که مردم کم‌وبیش به آن نظر داشته و حلال و حرام را از آنها می‌گرفتند، از میان برداشت و حتی یکی از نوکران خود فروخته‌اش در کرج، طی یک سخنرانی افتخار می‌کرد که: دیگر زمان اجازه نمی‌دهد که یک نفر سید در سامرا با سیاست دولت مخالفت کند و با یک فتوا

ص: ۱۰۰

۱- . طبری، تاریخ، ج ۲، ص ۳؛ ابن اثیر جزری، الکامل فی التاریخ، ج ۲، ص ۳۵۷ - ۳۵۹.

و حکم، اوضاع را آن چنان عوض نماید. اما علی رغم این تلاش های استعمارگران و نوکران آنها که قریب یک قرن است علیه این نظام به شدت ادامه دارد، در این انقلاب اسلامی با چنین جلوه تابناک و درخشانی ظاهر شد که الحمدلله به صورت رسمی نیز امور را قبضه و نظام اسلامی را اعلام کرد.

اگر بقایای آن رژیم و آن مزدوران انگلیس و آمریکا و دست پروردگان فرهنگ استعماری و پیروان مکتب مارکس و لنین، و سرسپردگان به روسیه و چپ گرایان آمریکایی بگذارند و دست از تحریکات و تبلیغات سوء و کارشکنی بردارند و از پشت به اسلام و انقلاب خنجر نزنند، این انقلاب که کارسازی اسلام و نظام سیاسی آن را نشان داد، امیدواریم مطلع حرکات و جنبش های بزرگ برای بازگشت به اسلام در تمام جهان اسلام شود.

«وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ»

خلاصه اینکه: این نظام از عصر خود پیغمبر^۷ تا حال باقیست، و در این عصر که عصر غیبت است، در ولایت فقها و علمای عادل تبلور دارد و این نظامی است که حدومرز ندارد و در هر کجا و هر نقطه از جهان، تحت هر رژیم و حکومت، یک نفر مسلمان باشد، باید از این نظام تبعیت داشته باشد و تابعیت واقعی او تابعیت از

این نظام باشد. این نظام است که رمز وحدت سیاسی تمام شیعه در سراسر عالم است.^(۱)

ص: ۱۰۲

۱- . پیرامون این بحث و بحث های مناسب آن، به کتاب های پاسخ به ده پرسش و عقیده نجات بخش نگارش نویسنده مراجعه شود.

۱۵- آیا مهدی علیه السلام از ائمه اثناعشر است که حضرت رسول معظم اسلام صلی الله علیه و آله امت را به امامتشان مزده داده است؟

پاسخ: در این مورد اختلافی بین شیعه و اهل سنت به نظر نمی رسد و همه بر این اتفاق دارند که حضرت مهدی علیه السلام امام دوازدهم از ائمه اثناعشر علیهم السلام است، و به طور متواتر ثابت است که پیغمبر صلی الله علیه و آله از امامت و خلافتشان خبر داده است، و لذا «ابوداوود سجستانی» که صاحب یکی از «صحاح سته»^(۱) و از مشاهیر محدثین اهل سنت به شمار می رود، یکی از کتاب های سنن خود را به «مهدی» اختصاص داده و آن را «کتاب المهدی» نامیده است، در این کتاب، اولین احادیثی را که روایت می کند، حدیث ائمه اثناعشر می باشد.^(۲)

بنابراین، این موضوع که حضرت مهدی علیه السلام امام دوازدهم است، مثل اصل ظهور مهدی علیه السلام مسلم و مورد اتفاق مسلمین

است.

ص: ۱۰۳

-
- ۱- صحاح شش گانه عبارتند از: صحیح بخاری، صحیح مسلم، صحیح نسائی، صحیح ابی داوود، صحیح ابن ماجه، و صحیح ترمذی که به این چهار تایی اخیر «سنن» هم می گویند.
  - ۲- ابو داوود سجستانی، سنن، ج ۲، ص ۳۰۹ - ۳۱۱.

۱۶- دلایلی که بر وجود امامت حضرت صاحب الزمان مهدی منتظر علیه السلام اقامه شده، چند قسم می باشد؟

پاسخ: دلایل خردپسند که با آن اثبات چنین موضوعی معقول و منطقی است، بر وجود و امامت آن قطب زمان و ولیّ دوران علیه السلام بسیار است و صدها و بلکه هزارها کتاب و رساله پیرامون این موضوع و مسائلی که با آن ارتباط دارد، تألیف شده است.

احادیث متواتر و ملاقات ها و تشرّف های شخصیت های مشهور و افراد عادی و توقیعات و نامه ها و معجزات و خوارق عادات همه آن را اثبات می نمایند.

امامت و غیبت و طول عمر و ظهور حضرت مهدی علیه السلام و جهانی شدن دین اسلام و تشکیل حکومت واحد جهانی حقّ و عدل، به وسیله آن حضرت، از خبرهای غیبی مشهور و معروفی است که در

ص: ۱۰۴

کتاب های تفسیر و حدیث و تاریخ و رجال و لغت و غیره روایت شده است. صحابه مشهور و تابعین معروف و محدثین

بزرگ و اصحاب مسانید و جوامع و سنن، این احادیث را روایت کرده اند.^(۱) و بیش از یک صد آیه از آیات قرآن مجید به ظهور آن حضرت و در ارتباط با آن تفسیر و تأویل شده است.

صدق خبرهای غیبی پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله و اهل بیت آن حضرت، به مرور زمان ثابت تر شد و گذشت زمان ایمان و باور ما را به این خبرهای غیبی استوارتر می سازد. بیایید این کتاب های غیبی را که پیرامون انقلاب آخرالزمان و رهبر آن حضرت مهدی علیه السلام از عصر پدر آن حضرت تا حال نوشته شده بخوانید، ببینید صدها شخص که خبر بسیاری از آنها منفرداً هم یقین آور است، از وجود آن حضرت و تشریف خود با دیگران به سعادت لقای آن امام بزرگوار، در عصر پدر بزرگوارش و در عصر غیبت صغری و عصر غیبت کبری (عصر کنونی) خبر داده اند. حال در صورتی که در اثبات یک موضوع، مثل ولادت فلان و وجود فلان و موضوعات دیگر، به خبر یک نفر موثق اکتفا نموده، اطمینان حاصل می شود، به طریق اولی به خبر جمع بسیاری از مشاهیر و موثقین، یقین حاصل خواهد شد.

ص: ۱۰۵

۱- . برای اطلاع مختصر از کتاب هایی که در این موضوع نوشته شده و نام صحابه پیغمبر (صلی الله علیه و آله) و علمای محدثینی که این احادیث را روایت کرده اند، رجوع شود به نوید امن و امان تألیف نگارنده و مقدمه کتاب شریف النجم الثاقب.

آیا خبر افرادی مثل سید بحرالعلوم ها و مقدس اردبیلی ها را می توان رد کرد؟ آیا می شود آنها را که از مکروهات محترز

و مجتنب بوده و در زهد و تقوا کم نظیر بوده اند، تکذیب کرد و دروغ گو خواند؟

آیا تشرف ها و دیدارهایی که در همین عصر خودمان برای بعضی اتفاق افتاده و مشتمل بر معجزه و کرامتی بوده است، کافی نیست؟

آیا توسیلات بسیار به آن حضرت که آثار عجیب داشته، ما را به آن حضرت راهنمایی نمی نماید؟ هیچ راهی برای تردید و شک در وجود و امامت آن حضرت با این همه تشرف ها و معجزات نیست. فقط غیبت طولانی و طول عمر ایشان موجب شده که با این همه نشانی ها و شواهد گوناگون، بعضی اهل زیغ و اهوا و انحرافات در شک و تردید افتند، یا خود را به شک و تردید بزنند.

اما آیا طولانی شدن غیبت و طول عمر آن حضرت می تواند به کسی اجازه و جرئت دهد که این همه احادیث و تواریخ و نقل های متواتر را تکذیب کند و در قدرت مطلقه خدا شک نماید؟ یا به صرف اینکه برای ما شرف تشرف به لقای ایشان فراهم نشده، یا اگر شده ایشان را نشناخته باشیم، می توانیم دیگران را که به این سعادت نایل شده اند، تکذیب کنیم؟

ص: ۱۰۶

آیا فضانوردانی که به ماه رفته و از آنجا وضع ماه را گزارش دادند، قولشان معتبر است؛ ولی قول این همه موثق مورد اعتماد نیست؟

وانگهی! مگر ما به هرچه باور داریم، غیبت آن شیء مانع از باور آن است؟ مگر آنان که به نیروی جاذبه معتقدند، آن را دیده اند؟ شرط ایمان به وجود یک شیء، این نیست که آن شیء دیدنی باشد، یا به یکی دیگر از حواس پنج گانه محسوس شود، یا اگر محسوس است ما آن را دیده و حس کرده باشیم، و یا اگر محسوس ما شده باشد، او را شناسایی کرده باشیم. مگر غیر از این است که بیشتر چیزهایی که ما وجود آنها را در گذشته و حال باور کرده ایم، محسوس خودمان نشده است؟

به یک نظر، همه اصل های اعتقادی ما غیب است، و ما به آنها ایمان داریم و ایمان ما معقول و منطقی است. مسلمانان عموماً به وجود و حیات عیسی و خضر و الیاس حتی دجال معتقدند، باینکه اکثر آنها را ندیده و به طور محقق جز در مورد خضر روایت آنها ثابت نشده است. چنان که عموماً مردم تاریخ را رد نمی کنند و به بسیاری از شخصیت های تاریخی و حوادث تاریخی یقین دارند، باینکه فعلاً همه غیب است.

همچنین مسلمانان به وجود موجودات ذره بینی پیش از آنکه

به وسیله میکروسکوپ دیده شوند، معتقد بودند. چون اهل بیت پیغمبر علیهم السلام از وجود آن قبیل موجودات خبر داده بودند. پیش از اختراع تلویزیون، بازهم بر حسب احادیث که از امکان وقوع دیدار از فاصله های دور، از مشرق تا مغرب و امکان تسخیر فضا و ماه و کرات دیگر خبر می داد، ایمان داشتند، و به استبعادات یا اشکالات به اصطلاح علمی (۱) و مقلدان آنها؛ یعنی گرفتاران ضعف ایمان، به قدرت و توانایی خدا و مغروران به اصطلاحات و توهّمات اعتنا نمی کردند که چگونه تسخیر فضا و کرات امکان پذیر خواهد شد و مثلاً خرق و التیام (که در نظرشان محال بود) پیش می آید. یا چگونه دیدن یک جسم از فاصله بسیار دور باوجود موانعی مثل کوه ها و کروی بودن زمین قابل قبول است.

اکنون هم شخص مؤمن به خدا و رسول به مسائل و وقایع بسیاری که در آینده واقع خواهد شد، مثل تکویر شمس و انفطار سماء و انتشار نجوم و خروج دابه الارض و اشراط و علائم ساعت که از آن جمله، ظهور حضرت مهدی علیه السلام است و در قرآن مجید یا احادیث و روایات

ص: ۱۰۸

۱- . متأسفانه برخی از علمای هیئت و طبیعت در گذشته و حال گرفتار این خطا بوده اند که فرضیه ها و حدس های غیرقطعی را مسلّم گرفته و بر اساس آن فرض ها و حدس ها، که اسم علم به آنها داده و بلکه علم را به آنها منحصر شمرده اند، حقایق مهم را که از حیطة آن فرضیه ها خارج یا منافی با آنها بود، رد کرده اند، اما قرآن در آیه ۷۶ سوره یوسف، می فرماید: (وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ)؛ «و برتر از هر صاحب علمی، عالمی است».

آمده است، اعتقاد دارند؛ چون هیچ گونه برهان قطعی بر عدم امکان وقوع این امور نیست، فقط باید دلایل این

پیش گویی و خبر از آینده و حال را بررسی نمود و اگر محکم و عقلانی بود، پذیرفت.

از جهت دیگر می گوییم: خبرهای غیبی و پیش گویی های قرآن مجید و پیغمبر اکرم و ائمه علیهم السلام، یک مسئله ثابت و واضح و حقیقت انکارناپذیر است و تاریخ چنان آن را ثابت می نماید که حوادثی مثل غزوه احد و بدر و هجرت و بیعت عقبه و رضوان را ثابت می نماید. مسلمانان به خبرهای غیبی قرآن مجید و پیغمبر ایمان داشتند، باینکه غیب بود و هنوز خارج و آینده، مطابق بودن آن خبرها را با واقعیات و عینیات آینده آشکار نکرده بود؛ اما به تدریج و با مرور زمان، وقایعی که روی می داد، صحت این خبرها و ارتباط خبردهنده را با عالم غیب تأیید و بر قوت ایمان مؤمنین می افزود.

بسیاری از این خبرهای غیبی به جز آنچه در قرآن مجید است، در ضمن یک یا چند حدیث بیشتر بیان نشده و غالباً در حد استفاضه نیست، مع ذلک مسلمانان به آنها ایمان داشته و دارند؛ اما در موضوع «مهدی» و وجود و امامت و ظهور آن حضرت و اینکه جهان را پر از عدل و داد خواهد نمود چنان که از ظلم و جور پر شده باشد، نه فقط یک خبر و دو و سه و ده و بیست و صد خبر؛ بلکه صدها حدیث معتبر داریم که علاوه بر اعتبار

ص: ۱۰۹

فی نفسه موجب مزید قوت و اعتبار یکدیگر و شرح و بیان و تفسیر یکدیگر می باشند.

شواهد و مؤیدات تاریخی و صددرصد معتبر این دلیل، بسیار است که برای طولانی نشدن کلام از بیان تعدادی از آن معذوریم. (۱) و اجمالاً علی التحقیق در کمتر موضوعی از مسائل اعتقادی مانند این موضوع، زمینه ایمان و یقین و باور و استناد به احادیث و تواریخ و مؤیدات و شواهد فراهم است.

بنابراین به اختصار، ادله وجود آن حضرت و امامت ایشان را در چند دلیل خلاصه می کنیم:

۱- خبر شخص امام حسن عسکری علیه السلام و خواص آن حضرت، و اعلامیه های ایشان به بعضی از نقاط شیعه نشین مثل قم. (۲)

۲- تشرف صدها نفر به زیارت حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف در عصر پدر بزرگوارش و عصر غیبت صغری و عصر غیبت کبری (عصر حاضر). (۳)

۳- صدور معجزات و کرامات بسیار از آن حضرت در اثر توسلات، یا ضمن تشرف افراد و به گونه های دیگر. (۴)

۴- اخبار متواتر و بشارت های حضرت رسول (صلی الله علیه و آله) و ائمه علیهم السلام در ضمن

ص: ۱۱۰

۱- به کتاب نوید امن و امان و پرتوی از عظمت حسین (علیه السلام) نوشته نگارنده رجوع شود.

۲- صافی گلپایگانی، منتخب الاثر، ج ۲، ص ۴۰۲ - ۴۰۳.

۳- صافی گلپایگانی، منتخب الاثر، ج ۲، ص ۴۳۰ - ۴۸۳، ۵۴۷ - ۵۶۲.

۴- صافی گلپایگانی، منتخب الاثر، ج ۲، ص ۳۶۷ - ۵۶۲.

صدها حدیث معتبر که در کتاب‌هایی که قبل از ولادت آن حضرت و قبل از غیبت صغری تألیف شده، ضبط و روایت شده است. (۱)

۵- و بالاخره نقل تواریخ معتمد و کتاب‌های انساب، تا آنجا که بعضی از علمای عامه تشرّف به زیارت آن حضرت را ادّعا کرده و در اظهار اشتیاق به سعادت دیدار و ظهور آن رهبر عدالت گستر اشعاری سروده و بعضی از خلفای بنی عباس چون الناصر لدین الله که از دانشمندان این سلسله و اهل حدیث و روایت بوده است، چنان در ایمان به آن حضرت محکم بوده است که «سرداب غیبت» به امر او تعمیر شده و کتیبه در سرداب، که از آثار عتیقه و نفیسه بوده و هم اکنون نیز باقی و منصوب است، شاهد این عقیده اوست.

علاوه بر این دلایل، ادله دیگری نیز بر امامت آن حضرت اقامه شده است که به همین مقدار اکتفا می‌کنیم و علاقه‌مندان را به کتاب‌های بزرگ؛ مانند کمال الدین صدوق، الغیبه نعمانی، الغیبه شیخ طوسی، النجم الثاقب و کشف الاستار محدث نوری و منتخب الاثر تألیف نگارنده و کتاب‌های دیگر ارجاع می‌دهیم.

و از خداوند متعال تعجیل در فرج و ظهور امر آن حضرت و نجات

ص: ۱۱۱

جهان را از این نگرانی ها و اضطراب ها و توطئه ها و جنایت های شرق و غرب و رژیم ها و مکتب های منحرف مسئلت می نماییم.

«اللَّهُمَّ عَجِّلْ فَرَجَهُ وَسَهِّلْ مَخْرَجَهُ وَزَيِّنِ الْأَرْضَ بِطَوْلِ بَقَائِهِ وَاجْعَلْنَا مِنْ أَنْصَارِهِ وَأَعْوَانِهِ وَمُقَوِّيهِ سُلْطَانِهِ وَصَلِّ عَلَيْهِ وَعَلَى آبَائِهِ الطَّاهِرِينَ، إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ».

ص: ۱۱۲

تعليقات

اشاره

ص: ۱۱۳

به عقیده «عقاد» و «مونتگمری وات» کلماتی مثل قوم و شعب و فئہ و غیر اینها در معرفی جامعه اسلامی نارسا می باشند و قالب آن، یا بهترین تعبیر از آن، همان «امت» است که در قرآن مجید آمده است که به شهادت «عقاد و مونتگمری وات»، یگانه واژه ای است که مرادف آن در لغت عرب و در لغات دیگر یافت نمی شود، چنان که به نظر «مونتگمری وات» فکر امت یک فکر تازه و بی سابقه و مختص به اسلام است.

و نیز «مونتگمری وات» در وصف و تعریف اجتماع اسلام می گوید: اجتماع انسانی از نظر اسلام، اجتماعی نیست که متشکل از دو طبقه زبردست و زیردست و برخوردار و محروم باشد؛ بلکه امتی است که به امام واحد و امامت واحد هدایت می شود که قبله آن خیر و تقواست و همه در آن متساوی هستند. هیچ صاحب ثروت و سطوت و نیرویی نمی تواند از آنچه دارد، سوءاستفاده کند و به وسیله آن، خود را بر دیگران برگزیند. (۱)

ص: ۱۱۵

۱- . مراجعه شود به ما يقال عن الاسلام، محمود عباس عقاد و الاسلام و الجماعه المتحدہ و القيادة الاسلاميه في الفلسفه و التشریح.

در بیان این مطلب که: «تعیین امام و خلیفه برای هر عصر و زمان فقط از جانب خدا بجا و صحیح است و نمی شود در یک زمان، مردم مشمول این عنایت الهی بشوند و در زمان دیگر از آن محروم شوند؛ با توجه به اینکه امامت و خلافت، لطف و عنایتی است که در هر زمان و به طور استمرار مورد نیاز جامعه است و رحمانیت و ربانیت خداوند متعال همیشه و در هر عصر و زمان مقتضی آن است».

می گوییم: از این آیات استفاده می شود که این لطف و عنایت در بعضی اعصار واقع شده است. بنابراین با عموم احتیاج به آن در تمام اعصار می فهمیم که به طور مستمر ادامه داشته و انقطاع پذیر نخواهد بود.

هنگامی که امیرالمؤمنین علیه السلام به سوی شام می رفتند، دهقانان انبار آن حضرت را دیدند، از مرکب های خود پیاده شدند و پیشاپیش آن حضرت شتابان شدند. امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: این چه کاری است که می کنید؟ گفتند: این خوی و عادت (برنامه ای) است از ما که فرماندهان خود را به آن تعظیم می کنیم. امام فرمود: به خدا سوگند! فرماندهان شما از این برنامه منفعت نمی برند و شما در دنیا بر خود زحمت می نهید و در آخرت به آن شقاوت می یابید و چه زیان دارد مشقت و زحمتی که بعد از آن عقاب باشد و چه سودبخش است راحتی و گشایشی که با آن امان از آتش باشد. (۱)

یعنی انجام این تکلیفات و برنامه های تملق آمیز، هم زحمت و تکلیف است و هم موجب عقاب خداست؛ چون همان طور که فرماندهان

ص: ۱۱۷

نباید از مردم تملق و توقع انجام این برنامه را داشته باشند و اگر اراده علو و برتری داشته باشند و مقام خود را وسیله تحمیل خود بر مردم قرار دهند، از ثواب خدا محروم و مستحق آتش خواهند شد، افراد هم نباید با عملیات تملق آمیز و برنامه های غرور انگیز، باد در بینی آنها انداخته و آنها را به ترفع و استضعاف دیگران تشویق و راه تکبر را برای آنها هموار کنند و از آن سو در ترک این تکلفات و برنامه ها، راحتی و آزادی و برابری است و موجب امن از آتش هم می باشد.

ص: ۱۱۸

فلاسفه بزرگ مشائیان و اشراقیان؛ مانند ابن سینا در الشفاء، نظام امامت و رهبری را طبق مذهب شیعه تأیید نموده (۱) و مثل شیخ شهاب الدین سهروردی، خالی نماندن عالم را از وجود امام، چنان که مضمون احادیث و موافق با استمرار فیض و قواعد عقلی دیگر است، به صراحت پذیرفته است.

از او در حکمت اشراق نقل شده که می گوید: «لَا يَخْلُو الْعَالَمُ عَنْهُ» یعنی عالم خالی از امام و خلیفه نخواهد ماند. او آن کسی است که ارباب مکاشفه و مشاهده، او را قطب می گویند و ریاست و زمامداری و اختیار دین و دنیا با اوست، اگرچه در نهایت خمول و برکناری از دخالت در امور باشد و اگر سیاست بندگان به دست او باشد، روزگار نورانی خواهد بود و اگر زمان از مدبر و مدیر الهی

ص: ۱۱۹

۱- ابن سینا، الشفاء (الالهیات)، ج ۲، ص ۴۵۱ - ۴۵۲.

خالی بماند (یعنی دست تصرف و اداره او در امور باز نباشد) تاریکی ها غالب خواهد بود. (۱)

و در جای دیگری از این کتاب گفته است:

«بَلِ الْعَالَمِ مَا خَلَقْتَ عَنِ الْحِكْمَةِ وَعَنْ شَخْصٍ قَائِمٍ بِهَا وَهُوَ خَلِيفَةُ اللَّهِ فِي أَرْضِهِ وَهَكَذَا يَكُونُ مَا دَامَتِ السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ»؛ (۲)

«عالم هیچ وقت از حکمت و از وجود شخصی که قیام به حکمت کند، خالی نیست و آن شخص خلیفه خداوند در زمین است و این وضع ادامه دارد تا آسمان ها و زمین برقرار است».

ص: ۱۲۰

۱- . سهروردی، مجموعه مصنفات، ج ۲، ص ۱۲.

۲- . سهروردی، مجموعه مصنفات، ج ۲، ص ۱۱.

قرآن کریم.

نهج البلاغه، الامام علی بن ابی طالب علیه السلام، الشریف الرضی، تحقیق و شرح محمد عبده، بیروت، دارالمعرفه، ۱۴۱۲ق.

الاختصاص، مفید، محمد بن محمد (م. ۴۱۳ق.)، تحقیق علی اکبر غفاری، قم، نشر اسلامی، ۱۴۱۴ق.

الاربعین فی فضائل الامام امیرالمؤمنین علیه السلام، ابن ابی الفوارس، محمد بن احمد (م. ۱۴۱۲ق.)، مخطوط.

الامالی، صدوق، محمد بن علی (م. ۳۸۱ق.)، قم، مؤسسه البعثه، ۱۴۱۷ق.

الامامه و السياسه، ابن قتیبه دینوری، عبدالله بن مسلم (م. ۲۷۶ق.)، تحقیق علی شیری، قم، الشریف الرضی، ۱۴۱۳ق.

الباب الحادی عشر، علامه حلی، حسن بن یوسف (م. ۷۲۶ق.)، تهران، مؤسسه مطالعات اسلامی، ۱۳۶۵ش.

بحار الانوار الجامعه لدرر اخبار الائمة الاطهار علیهم السلام، مجلسی، محمدباقر (م. ۱۱۱۱ق.)، تحقیق محمدباقر بهبودی، بیروت، داراحیاء التراث العربی، ۱۴۰۳ق.

ص: ۱۲۱

بصائر الدرجات فی فضائل آل محمد صلی الله علیه و آله ، صفار، محمد بن حسن (م. ۲۹۰ق.)، تحقیق میرزا محسن کوچه باغی، تهران، مؤسسه الاعلمی، ۱۴۰۴ق.

تاریخ ابن خلدون، ابن خلدون، عبدالرحمن بن محمد (م. ۸۰۸ق.)، بیروت، مؤسسه الاعلمی، ۱۳۹۱ق.

تاریخ بغداد، خطیب بغدادی، احمد بن علی (م. ۴۶۳ق.)، تحقیق مصطفی عبدالقادر عطا، بیروت، دارالکتب العلمیه، ۱۴۱۷ق.

تاریخ الامم و الملوک، طبری، محمد بن جریر (م. ۳۱۰ق.)، تحقیق گروهی از دانشمندان، بیروت، مؤسسه الاعلمی، ۱۴۰۳ق.

تاریخ الیعقوبی، یعقوبی، احمد بن ابی یعقوب (م. ۲۹۲ق.)، بیروت، دارصادر.

تحف العقول عن آل الرسول صلی الله علیه و آله ، ابن شعبه حرانی، حسن بن علی (م. قرن ۴)، تحقیق علی اکبر غفاری، قم، نشر اسلامی، ۱۴۰۴ق.

تفسیرالصافی، فیض کاشانی، محسن بن مرتضی (م. ۱۰۹۱ق.)، تحقیق حسین اعلمی، تهران، مکتبه الصدر، ۱۴۱۶ق.

الثاقب فی المناقب، ابن حمزه طوسی، محمد بن علی (م. ۵۶۰ق.)، تحقیق نبیل رضا علوان، قم، انتشارات انصاریان، ۱۴۱۲ق.

خصائص الائمة علیهم السلام ، سید رضی، محمد بن حسین (م. ۴۰۶ق.)،

تحقیق محمد هادی امینی، مشهد، آستان قدس رضوی، ۱۴۰۶ق.

دلائل الامامه، طبرى امامى، محمد بن جرير (م. قرن ٥)، قم، مؤسسه البعثه، ١٤١٣ق.

سفينهالبحار و مدينهالحكم و الآثار، محدث قمى، عباس (م. ١٣٥٩ق.)، تهران، دارالاسوه، ١٤١٦ق.

سنن ابن ماجه، ابن ماجه قروينى، محمد بن يزيد (م. ٢٧٥ق.)، تحقيق محمد فؤاد عبدالباقي، دارالفكر.

سنن ابى داوود، ابوداود سجستانى، سليمان بن اشعث (م. ٢٧٥ق.)، تحقيق سعيد محمد لجام، بيروت، دارالفكر، ١٤١٠ق.

شرح الاخبار فى فضائل الائمة الاطهار عليهم السلام، مغربى، قاضى نعمان بن محمد تميمي (م. ٣٦٣ق.)، تحقيق سيد محمد حسيني جلالى، قم، نشر اسلامى، ١٤١٤ق.

شرح المقاصد فى علم الكلام، تفتازانى، سعدالدين مسعود بن عمر (م. ٧٩٣ق.)، تحقيق عبدالرحمن عميره، قم، الشريف الرضى، ١٤٠٩ق.

الشفاء (الالهيات)، ابن سينا، حسين بن عبدالله (م. ٤٢٨ق.)، تحقيق سعيد زايد و ديگران، قم، كتابخانه مرعشى نجفى، ١٤٠٤ق.

صحيح مسلم، مسلم نيشابورى، مسلم بن حجاج (م. ٢٦١ق.)، بيروت، دارالفكر.

صحيح البخارى، بخارى، محمد بن اسماعيل (م. ٢٥٦ق.)، بيروت،

دارالفكر، ١٤٠١ق.

الطبقات الكبرى، ابن سعد، محمد بن سعد (م. ٢٣٠ق.)، بيروت، دارصادر.

ص: ١٢٣

عدهالداعى و نجاح الساعى، ابن فهد حلى، احمد بن محمد (م. ٨٤١ق.)، تحقيق احمد موحدى قمى، قم، مكتبه وجدانى.

علل الشرايع، صدوق، محمد بن على (م. ٣٨١ق.)، تحقيق سيد محمدصادق بحر العلوم، النجف الاشرف، المكتبه الحيدريه، ١٣٨٥ق.

العلل الوارده فى الاحاديث النبويه، دارقطنى، على بن عمر (م. ٣٨٥ق.)، الرياض، دار طيبه، ١٤٠٥ق.

العين، فراهيدى، خليل بن احمد (م. ١٧٥ق.)، تحقيق مهدي مخزومى، ابراهيم سامرائى، قم، مؤسسه دارالهجره، ١٤١٠ق.

الغيبه، نعمانى، محمد بن ابراهيم (م. ٣٦٠ق.)، تحقيق فارس حسون كريم، قم، انتشارات انوار الهدى، ١٤٢٢ق.

الفصول المهمه فى اصول الائمه، حر عاملى، محمد بن حسن (م. ١١٠٤ق.)، تحقيق محمد بن محمد حسن قائينى، قم، مؤسسه معارف اسلامى امام رضا عليه السلام، ١٤١٨ق.

الفصول المهمه فى معرفهالائمه عليهم السلام، ابن صباغ مالكى، على بن محمد

(م. ٨٥٥ق.)، تحقيق سامى غريرى، قم، انتشارات دارالحديث، ١٤٢٢ق.

الكافى، كلينى، محمد بن يعقوب (م. ٣٢٩ق.)، تحقيق على اكبر غفارى، تهران، دارالكتب الاسلاميه، ١٣٦٣ش.

الكامل فى التاريخ، ابن اثير جزرى، على بن محمد (م. ٤٣٠ق.)، بيروت، دارصادر، ١٣٨٦ق.

كشف الاستار، محدث نورى، ميرزا حسين (م. ١٣٢٠ق.)، مخطوط.

كفايه الاثر فى النص على الائمة الاثنى عشر عليهم السلام، خزاز قمى، على بن محمد (م. ٤٠٠ق.)، تحقيق سيد عبداللطيف حسيني كوه كمرى، قم، انتشارات بيدار، ١٤٠١ق.

كمال الدين و تمام النعمه، صدوق، محمد بن على (م. ٣٨١ق.)، تحقيق على اكبر غفارى، قم، نشر اسلامى، ١٤٠٥ق.

مجمع البيان فى تفسيرالقرآن، طبرسى، فضل بن حسن (م. ٥٤٨ق.)، تهران، انتشارات ناصر خسرو، ١٣٧٢ش.

مجمع الزوائد و منبع الفوائد، هيثمى، على بن ابى بكر (م. ٨٠٧ق.)، بيروت، دارالكتب العلميه، ١٤٠٨ق.

مجموعه مصنفات شيخ اشراق، سهروردى، شهاب الدين يحيى بن حبش (م. ٥٨٧ق.)، تحقيق سيد حسين نصر، نجفقللى حبيبي، تهران، مؤسسه

مطالعات و تحقيقات فرهنگى، ١٣٧٥ش.

المستدرک على الصحيحين، حاكم نيشابورى، محمد بن عبدالله (م. ٤٠٥ق.)، تحقيق يوسف مرعشلى، بيروت، دارالمعرفه.

ص: ١٢٥

مسند ابى يعلى الموصلى، ابويعلى موصلى، اسماعيل بن محمد(م. ٣٠٧ق.) تحقيق حسين سليم اسد، دارالمأمون للتراث.

مسند احمد بن حنبل، احمد بن حنبل، شيبانى (م. ٢٤١ق.)، بيروت، دارصادر.

مفردات الفاظ القرآن، راغب اصفهاني، حسين بن محمد (م. ٥٠٢ق.)، نشر الكتاب، ١٤٠٤ق.

مقتل الحسين عليه السلام، خوارزمي، موفق بن احمد، (م. ٥٦٨ق.)، تحقيق محمد سماوي، قم، مكتبه المفيد.

مناقب آل ابى طالب، ابن شهر آشوب، محمد بن على (م. ٥٨٨ق.)، تحقيق گروهى از اساتيد نجف اشرف، النجف الاشرف، المكتبه الحيدريه، ١٣٧٦ق.

مناقب الامام اميرالمؤمنين على بن ابى طالب عليه السلام، كوفى، محمد بن سليمان (م. قرن ٣)، تحقيق محمدباقر محمودى، قم، مجمع احياء الثقافه الاسلاميه، ١٤١٢ق.

منتخب الاثر فى الامام الثانى عشر عليه السلام، صافى گلپايگانى، لطف الله، قم، مركز نشر و توزيع الآثار العلميه فى مكتب سماحه آيهالله الصافى الكلپايگانى، ١٤٣٠ق.

الوافى، فيض كاشانى، محسن بن مرتضى (م. ١٠٩١ق.)، تحقيق سيد ضياءالدين حسيني، اصفهان، كتابخانه امام اميرالمؤمنين على عليه السلام، ١٤٠٦ق.

ص: ١٢٦

ينابيع المعاجز و اصول الدلائل، بحرانی، سيد هاشم حسینی (م. ۱۱۰۷ق.)، قم، المطبعه العلميه.

ينابيع الموده لذوی القربى، قندوزی، سليمان بن ابراهيم (م. ۱۲۹۴ق.)، تحقيق سيد على جمال اشرف حسینی، دارالاسوه، ۱۴۱۶ق.

ص: ۱۲۷

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند؟

سوره زمر / ۹

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آواده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک ۱۲۹/۳۴ - طبقه

اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۰۲۱ - ۸۸۳۱۸۷۲۲

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

گامی

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

